

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Andra kammaren.

Nr 29.

Lördagen den 4 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Enligt därom den 24 nästlidna april fattat beslut företogos nu val av dels tolv valmän för att enligt § 70 riksdagsordningen utse en kommitterad för tryckfrihetens vård dels ock tre suppleanter för dessa valmän; och blevo därvid utsedda till

valmän:

- herr *Dahlbäck*,
- » *Hagberg* i Malmö,
- » *Holmdahl*,
- » *Höglund*,
- » *Jonsson* i Eskilstuna,
- » *Lindberg* i Umeå,
- » *Lindqvist*,
- » *Persson* i Falla,
- » *Ryberg*,
- » *Törnkvist*,
- » *Vougt* och
- » *Westman*,

var och en med 130 röster; samt till

suppleanter:

- herr *Erlander*,
- » *Bergström* och
- » *Gezelius*,

var och en med 77 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag angående de i föregående paragraf omförmälda valen.

§ 3.

Föredrogs och remitterades till statsutskottet den på bordet liggande motionen nr 261 av herr *Lindqvist*.

§ 4.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens arbetsmarknadskommission m. m.

Herr talmannen riktade till kammaren en fråga, om kammaren vore beredd att nu företaga det föredragna, endast en gång bordlagda ärendet till avgörande.

Då denna fråga blev med enhälligt ja besvarad, föredrogs utskottets hemställan; och blev på av herr talmannen därå given proposition utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 136.

§ 6.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 13, med förslag till ändrad lydelse av §§ 23, 38 mom. 1 och 50 riksdagsordningen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Ang. förslag till vissa ändringar i riksdagens arbetsformer.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 14, med förslag till ändrad lydelse av §§ 58, 59 och 60 mom. 1 riksdagsordningen.

Under framhållande av att det under utomordentliga förhållanden, sådana som de nuvarande, vore angeläget, att garantier funnes för att riksdagen skyndsamt kunde fatta beslut i brådskande ärenden, hade utskottet med begagnande av sin initiativrätt jämlikt § 38 mom. 1 riksdagsordningen framlagt förslag om vissa ändringar i riksdagsordningens bestämmelser angående riksdagens arbetsformer.

Utskottet hemställde, att riksdagen såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga följande

Förslag till

ändrad lydelse av §§ 58, 59 och 60 mom. 1 riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

§ 58.

När proposition eller motion första gången i kammare förekommer, skall den, så framt ej kammaren *enhälligt* densamma genast till utskott förvisar, ligga på bordet till nästa sammanträde, då sådan hänvisning bör ske, därest frågan ej nedlägges eller, om den rör kammaren enskilt, eljest bliver avgjord. Varje ledamot äger i målet avgiva yttrande, vilket jämväl till utskottet överlämnas; men ej må därav remissen till utskottet uppehållas.

Är inom — — — ovillkorligen avgöras.

§ 59.

Betänkande, som av ständigt eller i dess ställe särskilt tillsatt utskott avgivits, skall i bägge kamrarna för ärendets avgörande, så vitt ske kan,

§ 58.

När proposition eller motion första gången i kammare förekommer, skall den, så framt ej kammaren densamma genast till utskott förvisar, ligga på bordet till nästa sammanträde, då sådan hänvisning bör ske, därest frågan ej nedlägges eller, om den rör kammaren enskilt, eljest bliver avgjord. Varje ledamot äger i målet avgiva yttrande, vilket jämväl till utskottet överlämnas; men ej må därav remissen till utskottet uppehållas.

Är inom — — — ovillkorligen avgöras.

§ 59.

Betänkande, som av ständigt eller i dess ställe särskilt tillsatt utskott avgivits, skall i bägge kamrarna för ärendets avgörande, så vitt ske kan,

*Ang. förslag till vissa ändringar i riksdagens arbetsformer. (Forts.)**(Nuvarande lydelse.)*

samtidigt föredragas. Efter betänkan-
dets första föredragning skall detsam-
ma vila på bordet. Vid nästa före-
dragning, evad överläggning då äger
rum eller ej, *må det, på flera leda-
möters förenade begäran*, åter göras
vilande. Men då saken tredje gången
förekommer, skall den till avgörande
företagas.

Betänkande, som — — — är sagt.

Utskotts förberedande — — —
bordläggning begär.

§ 60.

1. När ärende skall slutligen av-
göras, böra därtill hörande handling-
ar uppläsas, så framt någon kamma-
rens ledamöter sådant åskar. Ej må
något mål, däri överläggning ägt rum,
till slutligt avgörande företagas, förr-
än kammaren på talmannens hem-
ställen förklarar överläggningen sluta-
d.

(Föreslagen lydelse.)

samtidigt föredragas. Efter betänkan-
dets första föredragning skall detsam-
ma vila på bordet. Vid nästa före-
dragning, evad överläggning då äger
rum eller ej, *skall det, så framt ej
kammaren annorlunda beslutar*, åter
göras vilande. Men då saken tredje
gången förekommer, skall den till av-
görande företagas.

Betänkande, som — — — är sagt.

Utskotts förberedande — — —
bordläggning begär.

§ 60.

1. Ej må något mål, däri över-
läggning ägt rum, till slutligt avgö-
rande företagas, förrän kammaren
på talmannens hemställen förklarar
överläggningen slutad.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Herlitz*;2) av herrar *Mosesson* och *Hällgren*, angående förslaget till ändrad lydelse
av § 59 riksdagsordningen.

Sedan utskottets hemställen föredragits, anförde:

Herr **Hällgren**: Herr talman! Konstitutionsutskottet föreslår i förelig-
gande memorial bl. a. en ändring av § 59 riksdagsordningen i syfte att bringa
denna mera i överensstämmelse med gällande praxis. Praxis är ju, att utlåtandena
bordläggas två gånger innan de avgöras. Samtidigt vill man giva riksdagen
möjlighet att därifrån göra undantag, så att man skall kunna avgöra ett
utskottsbetänkande efter endast en bordläggning. Då så sker beredas ju kam-
rarnas ledamöter en överraskning därför att de icke i förväg ha reda på, vilka
utlåtanden som komma att avgöras efter endast en bordläggning. Dessutom
är ju i regel endast ett litet fåtal av riksdagens ledamöter närvarande vid
bordläggningsplena.

Vid utskottets utlåtande äro fogade två reservationer, den ena avgiven av
professor *Herlitz* och försedd med en längre motivering, den andra avgiven av
herr *Mosesson* och undertecknad. En del av vad herr *Herlitz* anført kan jag
instämma uti, nämligen när han säger, att man bör försöka komma fram till
en sådan ordning, att utskottsutlåtandena icke avgöras utan att riksdagens le-
damöter i förväg få kännedom om att så kommer att ske. Jag har ansett, att
man skulle kunna vinna syftet att giva riksdagens ledamöter kännedom om när
ett utlåtande skall avgöras efter endast en bordläggning genom att lägga ini-
tiativet till förslag därom hos utskotten. Jag har därför inom utskottet yrkat
på att man skulle inskjuta orden »på utskottets hemställen» i den nya formu-

Ang. förslag till vissa ändringar i riksdagens arbetsformer. (Forts.)
lering av paragrafen, som utskottet föreslår. Om man lägger detta initiativ hos utskotten, skulle det i förekommande fall av utskottsutlåtandet framgå, att ärendet komme att avgöras efter endast en bordläggning. Genom att taga del av utskottsutlåtandet skulle sålunda riksdagens samtliga ledamöter i förväg erhålla kännedom om detta förhållande. Redan i dag ha vi ju avgjort ett utskottsbetänkande efter endast en bordläggning utan att kammarens ledamöter i förväg hade reda på att så skulle bli fallet.

Emellertid har jag ingen möjlighet att yrka bifall till min reservation, eftersom enskilda utskottsledamöter, som stå såsom reservanter, icke ha någon initiativrätt, utan denna tillkommer enbart utskottet som sådant. Jag vill heller icke ställa ett rent avslagsyrkande, därför att den gamla lagtexten är så föråldrad, att gällande praxis utbildats vid sidan därom. Därför har jag icke haft annat att göra än att här tillkännage, att vad utskottet föreslår icke är tillfredsställande ur riksdagsledamöternas synpunkt. Man förebygger nämligen därmed icke, att överraskningar kunna beredas riksdagens ledamöter, om ärendena komma att avgöras efter endast en bordläggning utan att ledamöterna redan förut ha kännedom därom.

Herr Vougt: Herr talman! Som den föregående ärade talaren påpekade hade vi nyss ett fall, där kammaren fann sig, av skäl som vi alla förstå, böra upptaga till avgörande ett utskottsutlåtande om anslag till statens arbetsmarknadskommission efter endast en bordläggning. Herr talmannen sporde då kammaren, huruvida kammaren ville upptaga ärendet till avgörande, och kammaren svarade ja. Men om det hade funnits två av kammarens ledamöter, som varit av annan mening och dessa givit denna till känna, så hade de kunnat spärra den snabba behandlingen av detta ärende, som av olika skäl kan anses brådskande.

Utskottet har nu, vad gäller § 59, som är den enda punkt reservanterna beröra, velat taga bort denna spärr. Vi ha tagit hänsyn till att det nu för tiden ganska ofta förekommer tillfällen, då det är ytterst viktigt att få ett snabbt beslut fattat i riksdagen, och då man alltså icke bör riskera — särskilt om man tänker sig möjligheten att det inom kamrarna finns en del element, som kunna betecknas såsom illojala — att ett fåtal skall kunna hindra en brådskande behandling. Följaktligen har utskottet föreslagit en omredigering av § 59 riksdagsordningen, enligt vilken det skall vara praxis, att ärendena liksom nu bordläggas två gånger, men att kamrarna, för den händelse en brådskande behandling är nödvändig, med tillämpande av enkel majoritet skulle kunna besluta därom. Däremot står reservanternas förslag — jag talar här endast om de reservanter, som ha sin plats i andra kammaren, herrar Mosesson och Hällgren — vilket går ut på, att man skall ge § 59 i den ifrågavarande punkten följande formulering: »Vid nästa föredragning evad överläggning då äger rum eller ej, skall det, så framt ej kammaren på utskottets hemställen annorlunda beslutar, åter göras vilande.» Detta måste innebära, att om ett ärende befinnes brådskande först sedan det lämnat utskottet, och utskottet icke ansett det vara av brådskande karaktär, så skulle kamrarna icke på eget bevåg och med egen myndighet kunna besluta upptaga ärendet till avgörande, emedan utskottet icke hade påyrkat detta. Detta finna vi vara fullkomligt orimligt, och det är därför som vi icke kunnat följa den väg reservanterna här ha förordat. Jag kan icke se annat än att det förslag, som här framlagts, fyller alla anspråk på demokratisk ordning, d. v. s. att kamrarna själva suveränt skola avgöra, i vilken ordning de vilja behandla frågorna, och sörja för ökad effektivitet i vårt arbetsätt.

Ang. förslag till vissa ändringar i riksdagens arbetsformer. (Forts.)

Sedan berörde herr Hällgren en punkt, som ligger vid sidan om grundlagen, nämligen frågan om i vilken ordning kamrarnas ledamöter skola få kännedom om, huruvida talmannen anser lämpligt att taga upp ett ärende till avgörande redan efter första bordläggningen. Jag föreställer mig, att den saken kan ordnas på annat sätt än genom att krångla till det så, som reservanterna önska.

Jag ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan i dess memorial nr 14.

Herr Mosesson: Här är nu icke, herr talman, fråga om att på något sätt göra intrång i kamrarnas suveränitet, utan vad reservanterna vilja är att få en garanti för att icke en glest besatt kammare skulle kunna utsättas för överrumpling. Jag undrar, vad det skulle vara för fall, som behandlas i ett utskott och som plötsligt skulle bli av så brådskande art, att utskottet icke skulle hinna i sitt betänkande föreslå, att ärendet skulle upptagas till avgörande utan ytterligare bordläggning.

Jag erinrar om sådana fall, som förekommo för några år sedan, när ytterst brådskande frågor rörande handelsavtal voro före. Utskottet stod ju då i mycket intim förbindelse med regeringen, och kamrarna fingo sammanträda för att omedelbart behandla utskottsutlåtandena. Jag förutsätter såsom otroligt, att utskotten, med den sammansättning de ha, icke i förväg skulle vara underkunniga om att ett visst ärende vore av brådskande natur, så att vederbörande utskott icke i det utlåtande, som skall behandlas, skulle kunna intaga förslag om att ärendet utan ytterligare bordläggning borde tagas upp till behandling i kamrarna. Saken är icke stor, men lika angelägna som vi alla äro om att icke ett mindretal här i kammaren skall kunna sabotera arbetet, lika angelägna böra vi vara därom, att icke en kupp skulle kunna genomföras av ett fåtal i kammaren närvarande ledamöter. Jag förstår icke, hur talmannen i en dylik situation skulle kunna förhindra, att ett fåtal i kammaren närvarande skulle kunna komma med förslag om att ett ärende skulle behandlas omedelbart. Det finns egentligen ingenting som garanterar, att så icke skulle kunna ske.

Jag har genom samtal med talmannen i förväg övertygat mig om att han är av samma uppfattning som jag, nämligen att han såsom motförslag till utskottets yrkande anser sig förhindrad ställa proposition på något annat yrkande än om avslag eller om återremiss av ärendet till utskottet för förnyad behandling. Eftersom ärendet, såsom jag redan sagt, icke är av så stor betydelse, skall jag icke framställa något sådant yrkande, herr talman, men jag vill sluta med att säga, att enligt min uppfattning finns det mycket goda skäl för den ståndpunkt, som herr Hällgren och jag här hava intagit.

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag skall icke göra något yrkande trots att jag inte kunnat övertyga mig om att den grundlagsändring, som föreslås, är tillräckligt genomdebatterad. Jag tror, att det nog kunnat åberopas skäl för utskottet att närmare pröva denna fråga. Det låter, för all del, nog så bestickande, när man säger, att då det ibland kan vara av vikt att få ett hastigt avgörande beträffande någon fråga, man bör ha denna grundlagsändring genomförd, så att inte ett fåtal personer må kunna hindra detta. Men om vad som här föreslagits skulle komma att införas i grundlagen, så kan, så vitt jag kan förstå, den frågan uppkomma, om inte därigenom den enskilde riksdagsmannens rätt kunde löpa fara att kränkas. Ty det kan ju förekomma sådana fall, då det väl inte kan vara obefogat, att två riksdagsmän eller till och med en enda äger rätt att begära ett bordläggande av ett ärende. Det kan t. ex. hända, att man behöver införskaffa upplysningar,

Ang. förslag till vissa ändringar i riksdagens arbetsformer. (Forts.)
handlingar och sådant rörande ärendet, och det är då inte alltid sagt, att dessa kunna i all hast införskaffas och föreligga vid den tidpunkt, då ärendet skall avgöras. Så vitt jag kan minnas har det endast inträffat vid ett enda tillfälle under min långa riksdagstid, att en ledamot av kammaren gjort ett dylikt yrkande som varit av den natur, att man kunnat säga, att det funnits fog för den ordning som föreslås. Men i övrigt har det gått bra att reda sig med de bestämmelser, som finnas, och jag tror också, att det skall gå bra i fortsättningen utan någon särskild grundlagsändring.

Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa, men då jag inte blivit övertygad om att det är lämpligt att nu företaga denna grundlagsändring, har jag velat giva uttryck åt denna min mening i dagens protokoll.

Herr Fast: Herr talman! Eftersom ingen av reservanterna, som här båda haft ordet, ställt något yrkande och deras syftemål inte kan uppnås annorlunda än genom avslag eller återremiss av utskottsutlåtandet, kunde ju denna diskussion anses vara avslutad. Jag vill bara för egen del säga till herr Mosesson, att om man i tider som dessa, då växlingar ske mycket hastigt, skulle vidtaga denna reglering, så borde det väl vara på sin plats, att hänsyn toges till dessa snabba växlingar och inte bara till de normala. Vidare vill jag erinra om att man väl får räkna med kammarledamöternas lojalitet. Vi ha så mycket större anledning att göra detta, som det ofta visar sig behövt, att ett ärende får en mycket hastig behandling, och då kan det inte anses lämpligt, att en enskild ledamot av kammaren skall kunna hindra detta.

Så vitt jag känner har det inte i något fall inträffat, att ett behov av en lagändring i överensstämmelse med vad reservanterna föreslagit gjort sig gällande. Det finnes sålunda inte någon anledning att införa nya bestämmelser för situationer, som sakna aktualitet, och som även, så vitt jag känner, i gångna tider icke uppstått.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Vougt: Herr talman! Jag har ett par ord att foga till vad herr Fast yttrade gentemot herr Mosesson. Om sådana tider kunde tänkas komma, att man kunde befara, att en liten grupp kammarledamöter försökte göra kupper i kamrarna, så skulle en sådan naturligtvis vidtagas i båda kamrarna för att något resultat skulle kunna uppnås. Men man får väl ändå tänka sig, att den svenska parlamentariska beredskapen är så pass mobiliseringsduglig, att i ett sådant läge kammarledamöterna skulle mera allmänt besöka bordläggningssplena.

Sedan vill jag säga till herr Lindqvist, att om saken väckt betänklighet men herr Lindqvist inte anser sig kunna framställa något yrkande, så står det ju honom öppet att återkomma nästa år, då denna grundlagsändring skall beslutas definitivt.

Herr Lindskog: Herr talman! Jag har inte haft tillfälle att vara närvarande i utskottet, då denna fråga behandlades. Hade jag det varit, skulle jag emellertid för min del anslutit mig till reservanternas ståndpunkt. Jag kan inte tycka annat än att man går litet för långt, när man vill stadga, att enkel majoritet skall vara tillräcklig för att en fråga skall kunna upptagas till behandling efter endast en bordläggning. Vi behöva inte gå så långt, att vi tala om kufförsök, men det bör ju kännas rätt otrevligt för en kammarledamot, som intet ont anande kommer till kammaren och finner ett ärende behandlat, fastän han inte drömt om, att det skulle behandlas just den dagen utan väntat, att detta skulle ske senare. Jag menar alltså, att jag inte kan se

Ang. förslag till vissa ändringar i riksdagens arbetsformer. (Forts.)
någon risk däri, att här införes den garantien, att det skall vara på utskottets hemställan som ifrågavarande föredragning skall äga rum. Nu säger man, att utskottet har inte tid att befatta sig med något sådant. Jo, om det gäller någon fråga av särskilt brådskande natur, så är det enligt min uppfattning intet som hindrar, att utskottet sammankallas en halvtimme före ordinarie plenum i kammaren för att gå igenom ärendet och besluta därom. I sådant fall är saken så uppenbar, att det inte bör råda någon tvekan hos utskottets ledamöter att framlägga frågan.

Enligt min uppfattning betecknar reservanternas förslag en klok medelväg, varför jag inte tvekar att anse detta vara den riktiga vägen. Jag skulle gärna sett, att reservanterna framställt förslag om återremiss, men då så inte skett, skall inte heller jag framställa något förslag härom.

Herr Lithander: Herr talman! Jag känner ett behov att giva uttryck för den uppfattningen, att kammarens ledamöter kunde komma att utsättas för överraskningar, om detta förslag ginge igenom. Det kan ju exempelvis hända, att man väntat sig, att ett ärende skulle företagas till behandling på en onsdag, och sedan finner man, att det redan blivit avgjort på en tisdag. Hittills ha vi icke, så vitt jag kunnat se, haft någon olägenhet av de rådande förhållandena, och jag kan icke neka till att det ligger mycket i vad herr Lindqvist sade. För min del hade jag helst sett, att han framställt ett yrkande om avslag, vilket mest torde ha överensstämt med hans uppfattning.

Jag skall, herr talman, be att få göra ett yrkande om avslag. Jag tror, att det är bättre att ett sådant yrkande framställes nu än vid det tillfälle, då frågan ytterligare kommer under behandling, då det ju här gäller en grundlagsändring. Någon fara för att bibehålla bestämmelsen sådan den är förefinnes inte alls. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka avslag.

Herr Vougt: Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag återkommer. Men det förefaller mig som om herr Lindskog i sin argumentering förbisett själva huvudsaken. Han sade, att han tyckte, att kammaren kunde få en fråga till behandling, beträffande vilken man inte drömt om att den skulle företagas till behandling. Sannolikt har herr Lindskog inte drömt om att arbetsmarknadskommissionsanslaget skulle komma före i dag. Det är sant, att då kunde herr Lindskog stigit upp och sagt, att han önskade, att frågan måtte bordläggas. Anledningen till att han inte gjorde detta var väl, att han var för blyg eller för hänsynsfull eller för litet intresserad av själva saken. Men vad vi vilja åstadkomma genom denna förändring är att få in den praxis, att ett ärende skall ligga på bordet två gånger och endast kunna tagas upp till behandling efter en första bordläggning, om kammaren själv beslutar detta. Herr Lindskog bör uppmärksamma denna formulering: »Vid nästa föredragning, evad överläggning då äger rum eller ej, skall det, så framt ej kammaren annorlunda beslutar, åter göras vilande.»

Det bör sålunda bli en praxis, att ett ärende ligger på bordet två gånger.

Herr Lindskog: Herr talman! Jag får medge, att jag icke riktigt fattade herr Vougts argumentering. Hans anförande gick ju ut därpå, att vad man nu ville införa var, att det skulle göras till praxis, att utlåtandena skulle bordläggas två gånger. I så fall vill man ju införa den praxis, som redan tillämpas, ty redan nu går det i praktiken till på det sättet, och då behöver man ju icke besluta extra om den saken. Vad vi nu skola besluta om är sättet, på vilket denna praxis skall brytas, och därvidlag har jag en annan uppfattning än herr Vougt. Herr Vougt menar, att det skall tillgå så, att kammaren med

Ang. förslag till vissa ändringar i riksdagens arbetsformer. (Forts.)
enkel majoritet beslutar därom, medan jag vill ha den ytterligare garanti, som ligger i reservanternas förslag, nämligen att det skall ske på utskottets förslag. Detta är skillnaden mellan herr Vougt's uppfattning och min.

Herr Hällgren: Herr talman! Herr Vougt har ju rätt i sin argumentering för att få lagen ändrad, ty lagen säger ju, att sedan betänkandet blivit bordlagt en gång skall det företagas till avgörande nästa gång, såvida icke betänkandet på flera ledamöters förenade begäran åter göres vilande. Praxis har emellertid blivit, att ärendena alltid bordläggas två gånger, och att det endast är på talmannens begäran, som man avgör ärendet efter endast en bordläggning. Praxis avviker sålunda från den nuvarande lagtexten, och man bör ju icke bibehålla en gammal formulering, som icke tillämpas i praktiken.

Eftersom det emellertid nu har rests ett avslagsyrkande på utskottets förslag beträffande ny formulering av § 59 men jag icke kan finna ett avslag berättigat, skall jag i stället be att få yrka återremiss till utskottet vad gäller § 59.

Herr Lundstedt: Herr talman! Angående själva fakta har tillräckligt talats. Jag anser, att man icke kan komma ifrån, att godkännandet av utskottets förslag kan medföra faran av vissa överraskningar, vilka åter skulle kunna förebyggas genom ett sådant stadgande, som det i reservationen föreslagna. Å andra sidan är det omöjligt för mig att kunna fatta, att ett bifall till reservationen skulle kunna medföra någon som helst *faktisk* risk. På denna grund ber jag att få instämma i reservanternas framställning. Jag kan också instämma i herr Hällgrens yrkande om återremiss.

Herr Mosesson: Herr talman! Jag sade, att jag ansåg saken icke vara så stor, att jag ville besvara med en hemställan om återremiss till utskottet, även om jag ansåg, att de, som vilja ha en ändring, icke skulle ha något emot att utskottet finge komma med ett nytt förslag. Då nu yrkande om återremiss till utskottet har framställts, ber jag, herr talman, att få instämma däri.

Herr Fast: Herr talman! Jag undrar vad herrarna egentligen vilja uppnå med ett återremissyrkande, när det är utskottet självt, som i detta fall tagit initiativ. Efter den behandling, som frågan fått i utskottet, är det ju knappast tänkbart, att ärendet skall kunna återkomma till kammaren i annat skick än det nu föreliggande. Om kamrarna skulle stanna i olika beslut, såsom väl är sannolikt därest denna kammare beslutar återremiss, blir följden endast, att vi få behålla den gamla ordningen, vilken vi alla äro överens om icke är tillfredsställande. Man går enligt mitt förmenande här alldeles förbi det faktum, som jag påvisat, nämligen att i den tid vari vi nu leva, kunna förhållandena ändras så snabbt — de växla ju från dag till dag och snart sagt från timme till timme — att ett utskott vid sin behandling icke alltid kan förutse omständigheter, som sedermera påkalla ett snabbt avgörande. Det kan ju också vara så, att, sedan utskottet snabbt behandlat ett ärende, det kommer exempelvis flera helgdagar efter den första bordläggningen. Under nu rådande förhållanden tycker jag man skall taga sikte på dagens krav och icke lagstifta på det sättet, att man sedermera blir tvungen att inaugurerera en alldeles ny praxis.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Mosesson: Jag vill blott säga till herr Fast, att om jag liksom han utgår ifrån, att kammaren av trängande skäl skall kunna komma tillsammans för att fatta ett brådskande beslut, så bör det väl också vara möjligt för ett

Ang. förslag till vissa ändringar i riksdagens arbetsformer. (Forts.)
utskott, alltså en mindre församling, att komma tillsammans och, om anledning därtill finnes, göra en hemställan om att ett ärende omedelbart måtte behandlas utan ny bordläggning.

Herr Fast talade om att det kunde komma ett par helgdagar mellan det utskottet avlämnat sitt betänkande och detsamma behandling här i kammaren, men det hindrar väl icke utskottet, om det finns anledning till det, att komma tillsammans före ett sammanträde och därvid besluta en hemställan till kammaren att avgöra ärendet omedelbart, även om detta icke står tryckt i utskottets utlåtande.

Herr Fast: Jag vill i så fall endast fråga herr Mosesson och kammarens ledamöter vad det skulle gagna den sak, som man här vill ha tillgodosedd. I så fall få ju icke kammarens ledamöter i förväg någon som helst aning om att utlåtandet skall behandlas vid dagens sammanträde. Hela denna utskottsbehandling blir ju meningslös, och man lämnar kammaren en upplysning först i det ögonblick frågan skall avgöras. Ändringen kommer ju då att sakna betydelse.

Herr Vougt: Det är naturligtvis ingen tillfällighet, herr talman, att endast två av utskottets ledamöter, därav ingen i första kammaren, ha kunnat förena sig om det uppslag, för vilket herr Hällgren och herr Mosesson stå som reservanter, d. v. s. att det skulle läggas i utskottets hand att säga ifrån, huruvida ett ärende skall avgöras efter första bordläggningen eller icke. Därav följer, att om kammaren nu skulle avslå utskottets förslag eller förfara så, att det icke nu blir bifallet, så kan kammaren i varje fall icke vänta sig att få tillbaka ett förslag, som går på den linje, som herr Mosesson och herr Hällgren ha förordat. Jag förmodar, att konstitutionsutskottet i så fall måste konstatera, att andra kammaren icke vill ha den effektivisering av arbetsordningen, som följer därmed, att icke enbart två ledamöter av kammaren skola kunna förhindra en snabb behandling. Det är orimligt, såsom redan framhållits av herr Fast, att tala om återremiss, när det gäller ett initiativ från konstitutionsutskottets sida. En återremiss blir detsamma som avslag.

Herr Hällgren: Herr talman! Jag hade icke trott, att konstitutionsutskottet skulle vara så konservativt, att om kammaren under debatten ger direktiv om hur man skall förfara beträffande formuleringen av § 59 och återremitterar frågan till utskottet, utskottet sedan icke skulle vilja på något sätt ändra paragrafen utan skulle säga, att då vilja vi icke göra något. Jag kan icke tro, att konstitutionsutskottet skulle intaga en sådan ståndpunkt.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande det under överläggningen framställda yrkandet, att konstitutionsutskottets förslag till ändrad lydelse av § 59 riksdagsordningen skulle återförvisas till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till nämnda yrkande dels ock på avslag därpå; och blev ifrågavarande yrkande av kammaren avslaget.

Herr talmannen framställde härefter propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därpå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lithander begärde emellertid votering, i anledning varav följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. förslag till vissa ändringar i riksdagens arbetsformer. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

*Ang. freds-
familje-
bidragsförord-
ning samt
anslag till
familjebidrag
åt värn-
pliktiga.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid (fredsfamiljebidragsförordning) jämte i ämnet väckta motioner ävensom angående anslag till familjebidrag åt värnpliktiga.

I proposition nr 94 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga av föredragande departementschefen förordat, vid propositionen fogat förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid (fredsfamiljebidragsförordning);

dels ock för budgetåret 1940/41 under fjärde huvudtiteln anvisa under avdelningen C. Lantförsvaret till Familjebidrag åt värnpliktiga ett förslagsanslag av 240,000 kronor, under avdelningen D. Sjöförsvaret till Familjebidrag åt värnpliktiga ett förslagsanslag av 40,000 kronor, samt under avdelningen E. Flygvapnet till Familjebidrag åt värnpliktiga ett förslagsanslag av 14,000 kronor.

I samband med berörda proposition hade utskottet till behandling förehaft åtskilliga inom riksdagens kamrar väckta, i utskottets utlåtande närmare omförmälda motioner.

I motionen II: 42 av fru *Rönn-Christiansson m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta höja de i den av urtima riksdagen 1939 godkända kungörelsen om tillämpning vid förstärkt försvarsberedskap och mobilisering av förordningen den 12 juni 1931 (nr 257) om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd) m. m. upptagna grundbeloppen med 2 kronor per dag samt att barnbidraget skulle utgå med 75 öre för varje barn under 16 år.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I) beträffande förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid (fredsfamiljebidragsförordningen)

a) avslå motionen I: 151 i fråga om författningens rubrik;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 104, i vad denna motion avsåg bidrag till värnpliktigs fosterbarn och syskon under annan tjänstgöring än landstörmsövning, godkänna av föredragande departementschefen förordat förslag i fråga om 2 § av nämnda förordning;

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 147

Ang. fredsfamiljebidragsförordning samt anslag till familjebidrag åt värnplikliga. (Forts.)

och II: 210 samt I: 149, den senare i vad den avsåge höjt familjebidrag under annan tjänstgöring än landstormsövning, godkänna av departementschefen förordat förslag i fråga om 3 § av samma förordning;

d) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 149, i vad den avsåge behovsprövning, godkänna av departementschefen förordat förslag i fråga om 4 § av nämnda förordning;

e) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å såväl motionen II: 104, i vad denna motion avsåge bidrag till värnpliktings fosterbarn och syskon under landstormsövning, som motionen I: 149, i vad den avsåge höjt familjebidrag under dylik övning, godkänna av departementschefen förordat förslag i fråga om 6 § av fredsfamiljebidragsförordningen;

f) besluta, att motionen II: 42 finge anses besvarad genom vad utskottet under c), d) och e) hemställt;

g) antaga av departementschefen förordat förslag till fredsfamiljebidragsförordning i övrigt;

II) för budgetåret 1940/41 under fjärde huvudtiteln anvisa

a) under Lantförsvaret till Familjebidrag åt värnplikliga ett förslagsanslag av 240,000 kronor;

b) under Sjöförsvaret till Familjebidrag åt värnplikliga ett förslagsanslag av 40,000 kronor;

c) under Flygvapnet till Familjebidrag åt värnplikliga ett förslagsanslag av 14,000 kronor.

Reservationer utan angivet yrkande hade avgivits:

1) av herr *J. Nilsson* i Malmö; och

2) av herr *Hansson* i Rubbestad.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Fru Rönn-Christiansson: Herr talman! Det just nu utmärkande för riksdagens hållning är ju generositet gentemot försvaret men sparsamhet, för att icke säga njugghet, mot sociala reformer. Det föreliggande förslaget kan ju hänföras till det senare området. Om vi vilja fostra goda krigare, göra vi det dock sannerligen icke genom att vara njugga och snåla mot deras anhöriga. En soldat eldas icke till några stordåd av medvetandet om att hans kära lida brist på det nödvändiga. Denna oro kommer givetvis att följa honom, när detta förslag, som jag är övertygad om, går igenom här i kammaren.

Tillåt mig, herr talman, att anmärka på det sätt, på vilket vår motion blivit behandlad. Den borde rätteligen ha blivit behandlad, när krigsfamiljebidragsförordningen förelåg här i kammaren, ty motionen anknöt till den förordning, som antogs av urtima riksdagen 1939, och hade samma syfte som krigsfamiljebidragsförordningen. I denna senare förekom liksom även i den förordning, som vi utgingo ifrån, bland annat hyresbidrag. Vårt yrkande var givetvis avpassat med hänsyn härtill, även om vi ansågo, att hyresbidraget var för lågt. Utskottet nämner också, att vår motion tillkom, innan propositionen nr 94 avlämnades.

I krigsfamiljebidragsförordningen stipuleras tre bidragsformer, nämligen familjepenning, hyresbidrag och näringsbidrag, vilket givetvis innebär en förbättring gentemot tidigare bestämmelser, i vilka endast förekom ett bidrag, nämligen familjebidrag. Till detta kommer behovsprövning, som vi i princip anse vara av ondo, därför att den ju alltid sker mycket godtyckligt. Jag vet, att det anses demokratiskt, att även den fattigaste i dag skall offra så

Ang. fredsfamiljebidragsförordning samt anslag till familjebidrag åt värnpliktiga. (Forts.)

mycket som möjligt, och parollen om denna slags demokrati kommer säkerligen att utnyttjas av de myndigheter, som få hand om denna sak. Vi ha så skrämmande exempel på det sociala området — jag kan såsom exempel taga fattigvård och mödrahjälp — där behovsprövningen givit till resultat, att klientelet hamnar under svältgränsen. Det brukar bli det säkra resultatet.

Nu föreligger en motion, som går längre än vi ha gjort. Jag förmodar, att ingen här i kammaren kommer att tala för den, men ingen skulle bli gladare än jag, om den eventuellt skulle gå igenom. Den går som sagt längre än vi ha föreslagit. Vi hade tidigare en motion, i vilken vi begärde en blygsam förhöjning av 1 krona om dagen, men icke ens detta blygsamma förslag gick igenom utan det föll. Det förslag, som vi här ha lagt fram om 2 kronor per dag och 75 öre för varje barn per dag, ha vi motiverat med levnadskostnadstegringen, vilken ju är så välkänd, att det är onödigt att ingå i detalj på saken.

Detta, herr talman, och det uteblivna hyresbidraget anse vi väl motivera den motion, som vi ha framlagt, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr Ward: Herr talman! Redan när vi för någon vecka sedan behandlade krigsfamiljebidragsförslaget kunde vi konstatera, att olika meningar gjorde sig gällande. Nu har riksdagen emellertid följt Kungl. Maj:ts förslag beträffande krigsfamiljebidragsförordningen, och man kan ju icke gärna tillämpa andra principer, när det gäller fredsfamiljebidragsförordningen. Riksdagen har följaktligen i sak redan tagit ställning till denna fråga, och det beslut, som nu skall fattas, är alltså endast ett följdbeslut.

Det anmärktes nyss, att enligt krigsfamiljebidragsförordningen skall kunna utgå även hyresbidrag, vilket i detta fall icke finnes. Jag vill emellertid erinra om att i det nu föreliggande förslaget finns en viss kompensation så till vida, att själva familjepeningen kan utgå med högre belopp än enligt krigsfamiljebidragsförordningen.

De båda förordningarna stå i korrespondens med varandra, och det vore därför icke lämpligt att nu fatta ett annat beslut än statsutskottet förordar. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Onsjö: Herr talman! I denna fråga har jag tillsammans med några andra kammarledamöter väckt en motion, i vilken vi påyrka, att familjebidraget icke skall dyrortsgrupperas. Denna motion har avstyrkts av statsutskottet så gott som enhälligt. Herr Hansson i Rubbestad har reserverat sig blankt, och jag vet, att denna blanka reservation innebär en anslutning till vår motion, men det vore i alla fall meningslöst att här ställa något yrkande om bifall till motionen. Jag kan för övrigt medge, att sedan, som utskottet påpekar, riksdagen antagit dyrortsgrupperingen, då det gäller krigsfamiljebidragen, skulle det måhända vara mindre motiverat att slopa dyrortsgrupperingen i detta fall. Jag kan emellertid icke underlåta att även i detta sammanhang ge uttryck åt det missnöje, som numera är ganska allmänt beträffande denna dyrortsgruppering överhuvud taget. Det är nog icke dyrortsgrupperingen såsom sådan, som missnöjet gäller, utan det bottnar i att den dyrortsgruppering, som vi ha, har byggts upp på felaktiga förutsättningar och på felaktiga föreställningar om levnadskostnadernas höjd på olika orter.

Jag är övertygad om att även i detta fall dyrortsgrupperingen kommer att verka mycket orättvist och ge anledning till mycken irritation och stort missnöje. Beträffande dessa unga män, som äro ute och göra sin värnplikt, är det ofta så, att de i dessa unga år kanske icke ha någon stadigvarande bosättnings-

Ang. fredsfamiljebidragsförordning samt anslag till familjebidrag åt värnpliktiga. (Forts.)

ort, och det blir slumpen, som avgör vilken dyrort de komma att tillhöra. I realiteten blir det därför kanske mera en klassificering av människorna, varigenom man sätter en mindervärdighetsstämpel på dem, som komma från landsbygden, i den mån de genom denna dyrortsgruppering bli orättvist behandlade. Jag finner detta vara olyckligt just då det gäller något, som rör försvaret, ty då få ju alla bära sin börda oavsett vilken ort de tillhöra. Emellertid är det nog som sagt så, att om man skall komma till rätta med hela detta system, måste det tagas upp i ett större sammanhang, och jag har därför, herr talman, icke något yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som skulle föranledas av ett bifall till motionen II: 42; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen

av herr statsrådet *Bagge* propositionerna:

nr 230, angående anslag till vissa extra undervisningskurser för medicine studerande m. m.;

nr 231, angående rätt för vissa militära beställningshavare att tillgodoräkna sig tid för anställning i finsk tjänst för placering i löneklass m. m.; och

nr 232, angående ytterligare anslag till anläggningar för oljelagring; samt av herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* propositionen, nr 233, angående ersättning för skada till följd av olycksfall, som drabbat elev vid veterinärhögskolan.

Samtliga ovannämnda propositioner bordlades.

§ 10.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen för budgetåret 1940/41 gjorda framställning om anslag till bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1940/41 hade Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkt 102, sid. 189 och 190 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över socialärenden den 4 januari 1940) föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 600,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena, nr 19, i första kammaren av herr *G. W. Källman m. fl.* och den andra, nr 16, inom andra kammaren av herr *Wolgast m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i villkoren för statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka, att vårdavgiften å dylikt hem finge utgöra högst 1 krona per dag och patient.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte till Bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 600,000 kronor;

Ang. anslag till bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka.

Ang. anslag till bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka.
(Forts.)

b) att motionerna I: 19 och II: 16, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört, icke måtte någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Wolgast: Herr talman! Enligt gällande kungl. kungörelse utgår statsbidraget för driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka med 1 krona 25 öre per dag och patient under förutsättning att av patienterna icke uttages större avgift än 50 öre per dag. Riksdagen utgick vid sitt beslut år 1937 i denna fråga från att vårdkostnaden skulle utgöra 2 kronor 25 öre per dag och patient, och efter avdrag av statens bidrag skulle alltså 50 öre falla på patienten och 50 öre på landstinget, vilket som regel är huvudman. Emellertid har vårdkostnaden vid dessa anstalter avsevärt stigit. Enligt en av Svenska landstingsförbundet gjord utredning hade vårdkostnaden år 1938 stigit till 2 kronor 80 öre och år 1939 till över 3 kronor.

Blekinge kommunala vårdhem, i vars direction jag sitter, har alltid kunnat lysa med mycket låga vårdavgifter. Vi hade tidigare 2 kronor för dag, men år 1939 steg avgiften till 3 kronor för dag. Vårdavgiften kommer efter alla beräkningar att döma att för innevarande år gå upp till i genomsnitt 3 kronor 25 öre. Om man skulle utgå från de grunder, som riksdagen tänkte sig, då man satte avgiften till 2 kronor 25 öre, borde givetvis, om statsbidraget alljämt bibehölls vid 1 krona 25 öre, den enskilde betala 1 krona av vårdavgiften och samma belopp utgå av landstingsmedel. På denna punkt säger socialvårdskommittén i sitt yttrande, som bifogats utlåtandet, att under sådana förhållanden skulle statsbidraget till dessa anstalter ökas från 1 krona 25 öre till 2 kronor 25 öre. Jag anser emellertid den väg socialvårdskommittén anvisat alldeles oframkomlig. Den är icke allenast oframkomlig, utan den är icke ens tillräddlig. Nu kan man naturligtvis resonera så, att om man bifaller det i min motion framställda yrkandet, nämligen om en höjning av vårdavgiften från 50 öre till 1 krona, betyder detta icke annat än att man övervältrar kostnaderna från landstingen på primärkommunerna. Nu inträffar det emellertid, att av de intagna kroniskt sinnessjuka så gott som hela klientelet uppbär även folkpension. Vid vissa anstalter uppgår deras antal till nära 100 procent och vid andra till en mindre procent, men man kan beräkna, att i genomsnitt mellan 80 och 90 procent av de intagna åtnjuta folkpension. De erhålla i lägsta ortgruppen i folkpension över 300 kronor, beroende på inbetalade avgifter, men den torde kunna uppgå till 350 kronor. Om, såsom nu är fallet, de enskilda patienterna erlägga en vårdavgift av 50 öre, uppgå således de sammanlagda avgifterna för år räknat till 182 kronor 50 öre. Om folkpensionen sålunda uppgår till cirka 350 kronor, blir det över följaktigen ett belopp på omkring 170 kronor. I min hemortskommun är det så ordnat, att fattigvårdsstyrelsens ordförande — han är där, vilket väl är fallet i många andra kommuner, förmyndare för dessa lättskötta sinnessjuka — sätter in på sparbanksbok det överskjutande beloppet. Det är ganska egendomligt detta förhållande, att landstinget består vederbörande med fullständig vård och att vederbörande ändock komma i åtnjutande av en sparpennning, som kommer att tillfalla icke den intagne utan vanligen hans arvingar. Detta förhållande har jag särskilt velat påpeka.

Om man höjer avgifterna, betyder detta sålunda icke, att man övervältrar utgifterna från landstingen på kommunerna, utan det betyder helt enkelt, att sparandet av folkpensionen kommer att upphöra. Det låter egendomligt för en,

Ang. anslag till bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka.

(Forts.)

som sitter i en direktion för ett landsting och får meddelande från dess förvaltningsutskott, att den allra största sparsamhet är nödvändig, och vi veta ju allesammans, att landstingens utgifter äro mycket stora, men samtidigt vet man, att det finns möjligheter att utan olägenhet höja vårdavgifterna, men denna åtgärd får ej tillgripas, utan de intagna spara årligen avsevärda belopp.

Utskottet säger nu i sitt utlåtande, att frågan om de intagnas rätt till folkpension icke är någon till dessa vårdhem begränsad angelägenhet. Jag vill emellertid påvisa, att vad vi motionärer åsyfta är, att dagavgiften skall höjas, och hur man sedan förfar med folkpensionen vid dessa och likartade anstalter är en fråga som vi motionärer icke inlåtit oss på. Frågan om folkpensionerna är ganska svår att knäcka — det medger jag — och därför ha vi helt utelämnat den och endast tagit sikte på att vårdavgiften skall höjas. Man säger vidare i utlåtandet, att detta kommer att medföra ökade utgifter för kommunerna eller för fattigvårdssamhällena, och detta är ju riktigt. Jag har gjort upp en förslagsberäkning och kommit fram till att det rör sig möjligen om en ökning i utgifterna för kommunerna på cirka 20,000 kronor. Det är för resten icke säkert, att ökningen uppgår till ens detta belopp. Inkomstökningen för landstingen blir, om man tar hänsyn till de beräkningsgrunder, som statsutskottet använt, 240,000 kronor. Då man står inför den situationen att tillföra landstingen en inkomst av 240,000 kronor men samtidigt måhända öka kommunens utgifter med 20,000 kronor, tvekar jag icke, hur snål och sparsam jag än vill vara med kommunens medel, att lämna ut detta jämförelsevis ringa belopp för att tillförsäkra landstinget det större beloppet.

Den skrivelse, som socialvårdskommittén ingivit till utskottet, innehåller följande märkliga uttalande: »Kommittén kan icke finna, att det påtalade missförhållandet är av den stora ekonomiska betydelse, att frågan bör bli föremål för särskilda åtgärder» etc. etc. Det är måhända möjligt, att socialvårdskommittén anser, att ett par hundra tusen kronor icke för landstinget skulle utgöra en fråga av någon stor ekonomisk betydelse. I varje fall har jag en bestämt avvikande mening och anser, att om landstinget tillföres ett belopp av 240,000 kronor, rör det sig om ett avsevärt belopp. Häromdagen framhöll bl. a. ecklesiastikministern i denna kammare, att vi måste vara sparsamma, och att 100,000 kronor är ett ganska stort belopp. Nu säger man, att ett par hundra tusen kronor ha icke så stor ekonomisk betydelse, att det påtalade missförhållandet bör bli föremål för särskilda åtgärder.

Jag vill vidare påvisa en annan egendomlighet. Det förhåller sig nämligen så att vid anstalter för kroniskt sjuka, med vilka anstalter för lättskötta sinnessjuka närmast kunna jämföras, utgår ett statsbidrag av 90 öre, men där är dagavgiften icke mindre än 1 krona 50 öre. Jag kan således icke förstå, att ett bifall till motionen skulle innebära, att man ledde ut frågan på ett ovisst område. Jag vill starkt understryka, att det icke på minsta sätt innebär något föregripande av socialvårdskommitténs arbete. Hur frågan om patienternas folkpensioner skall behandlas lämna vi alldeles åsido. Den frågan får socialvårdskommittén utreda. Här gäller det, huruvida vårdavgiften skall höjas från 50 öre till en krona. Jag medger, att utskottet ställt sig välvilligt till motionen, och jag ber att få tacka därför. Utskottet säger nu bl. a.: »Utskottet anser sig emellertid böra understryka vikten av att behandlingen inom socialvårdskommittén av ovan avsedda spörsmål och vad därmed äger samband i möjligaste mån påskyndas, så att förslag i ämnet kan föreläggas nästa års riksdag.»

Jag vill i detta sammanhang peka på ett ganska märkligt förhållande. Är

Ang. anslag till bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka.
(Forts.)

1938 väcktes en motion icke precis av detta innehåll utan syftande till att till patient utgående folkpension skulle delas lika mellan vederbörande kommun och landstinget. Då sade statsutskottet, att man icke ville taga befattning med frågan om folkpensionerna, men man skrev till Kungl. Maj:t med begäran om en skyndsam behandling av detta ärende. Detta var år 1938, och nu räkna vi 1940. Jag skulle vara mycket glad, om frågan verkligen bleve klar till år 1941. Jag menar icke, att man genom något beslut skall påskynda socialvårdskommitténs arbete. Det arbete, denna kommitté har sig förelagt, är säkerligen synnerligen krävande, och det är därför av vikt, att den får arbeta i lugn och ro för att sedan komma fram med de förslag, som kunna vara påkallade. Jag tror emellertid, att man utan olägenhet kan vidtaga några justeringar och därigenom få bort förekommande missförhållanden, och därvidlag får man icke för mycket se på det förhållandet, att ett eller annat fattigvårdssamhälle får betala 10 eller 20 kronor för någon patient.

Då återstår alltså den frågan, huru förhållandena äro för de enskilda. Nu säger man, att det blir dyrt för dem, om dagavgiften höjes från 50 öre till 1 krona. Givetvis är det ju så, att om de enskilda icke kunna betala 1 krona i stället för 50 öre, så utgår folkpension. Jag har exempel därpå från vårt kommunala vårdhem, där vi intagit personer, som ha 50 å 60 kronor i månaden i pension — det är emellertid icke folkpension utan en annan pension. De betala 15 kronor i månaden för vården, resten insättes på sparbanksbok, och de sålunda insatta medlen komma att tillfalla vederbörandes arvingar en gång i tiden. Detta synes mig icke vara riktigt.

Fastän jag således har den uppfattningen, att utskottet behandlat motionen välvilligt, kan jag likväl icke göra annat yrkande än om bifall till det i motionen framställda yrkandet. Jag anser nämligen, att man därigenom icke på något sätt föregriper den utredning, som socialvårdskommittén nu håller på med, utan blott rättar till ett missförhållande, samtidigt som man tar hänsyn till de höga vårdkostnader, som landstingen nu få vidkännas, och samtidigt i någon mån lättar på de stora ekonomiska bördor, som för närvarande påvåla landstingen.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna motionen, II: 16.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag har ingen anledning att ingå i något längre bemötande av den siste talarens anförande. Han ville göra gällande, att kontentan av den allmänna uppfattningen skulle vara, att vårdavgiften borde höjas till 1 krona för ifrågavarande patienter. När man emellertid läser motiveringen i motionen, finner man, att motiveringen för framförandet av motionen just är den omständigheten, att dessa patienter uppbära folkpension. Det har därför för oss inom utskottsavdelningen icke varit möjligt att taga upp den saken, för att icke därigenom någon orättvisa skulle vederfaras dem, som uppbära folkpension. Vi känna icke alls till vederbörandes familjeförhållanden i verkligheten. Den ene kan ha en gammal mor att försörja och den andre en gammal far att försörja, medan en tredje kan vara i den åldern, att han är gift och har familj. Då frågar man sig: Är det någon rättvisa i att taga ifrån dessa vartenda öre av deras folkpension för att därigenom ersätta samhället för vård, som dessa på grund av sin olyckliga sjukdom måste komma i åtnjutande av? Man måste enligt min mening därför noga överväga, så att icke ett eventuellt beslut mer skadar än nyttar. Vi ha trott, att skulle det gälla enbart ett höjande av dagavgifterna, hade det varit skäl för motio-

Ang. anslag till bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka.

(Forts.)

närerna att peka på de beräkningsgrunder, som förelågo, när beslutet genomfördes, att så och så mycket skulle landstinget betala, så och så mycket skulle staten betala, så och så mycket skulle den enskilde betala. Då skulle man ha lagt på litet på samtliga parter för att täcka de merutgifter, landstingen fått vidkännas. Då hade vi ansett det vara någon reson i själva saken och själva grunden för den siste talarens yrkande om bifall till motionen. Så är emellertid icke fallet.

Nu är jag övertygad om att denna fråga kommer att ordnas av socialvårds-kommittén. Vi ha kroniskt sinnessjuka vid andra anstalter, där vårdavgift utgår från de intagna. Då bör denna fråga ordnas i ett sammanhang, så att förhållandena bli ensartade. Griper man in på en punkt utan att ha klart för sig vilka konsekvenser detta kommer att medföra, skapar man, tror jag, större svårigheter än om vi nu lugnade oss något. Detta har varit avgörande för avdelningen, när den — och sedermera utskottet — gått in för ett uppskov. Jag vill även starkt understryka den meningen, att man icke får ligga på saken alltför länge, utan att frågan bör avgöras fortast möjligt, så att det blir en rättelse i fråga om vilka som skola betala avgifter, speciellt när det gäller de lättskötta sinnessjuka, för vilka kostnaderna väl böra fördelas lika alltefter bärkraft.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord får yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Ericson** i Boxholm: Herr talman! Då jag mycket väl känner till de sjukvårdsinrättningar, som man här talar om, nämligen vårdhem för lätt-skötta sinnessjuka, vill jag understryka, att det är långt ifrån tillfredsställande med de nuvarande avgiftsförhållandena. Vårdkostnaderna ha där nämligen blivit betydligt större än man från början räknat med. Jag kan icke förstå annat än att man i ett sådant fall måste räkna med folkpensionen. Det rör sig i alla fall om en försörjningsfråga för dem, som blivit intagna på vårdhem, och de allra flesta av dem — för att inte säga samtliga — åtnjuta pension. Då tycker man det är litet egendomligt, att fattigvårdsstyrelserna i de allra flesta fall årligen få taga hand om ganska stora belopp och deponera dem för eventuella arvingar.

Socialvårdskommittén säger på ett ställe, att i händelse det blir större kostnader för underhåll av detta klientel är det statens sak att lämna bidrag, men jag undrar i alla fall, om icke socialvårdskommittén, då den gör upp en plan för att åstadkomma en försörjning av de medellösa här i landet, även i det avseendet tar hänsyn till om vederbörande uppbär pension och vad som skall tillskjutas av kommunen. Hur man än räknar, måste man i alla fall taga hänsyn till pensionsbeloppen och till vårdavgifternas storlek.

Jag har för dagen, herr talman, intet yrkande. Jag kan icke instämma i motionärernas yrkande, men jag tvingas att instämma i utskottets hemställan. Samtidigt vill jag, herr talman, understryka utskottets förhoppning, att denna fråga skall snarast utredas, så att förslag skall kunna framläggas till nästa års riksdag. Det är verkligen nödvändigt, att så sker, så att det blir mera tillfredsställande förhållande på detta område.

Herr **Wolgast**: Herr talman! Den argumentering som herr Jansson framförde var icke övertygande. Han säger, att man inte kan ta vederbörandes hela folkpension, när man icke känner till hans familjeförhållanden. Man måste ställa sig ganska undrande inför detta uttalande. Den folkpension som

Ang. anslag till bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka.
(Forts.)

vederbörande uppbär är dock avsedd för denne persons underhåll och icke för familjens. Det utgår ju barnbidrag och dylikt, varmed familjens behov skola tillgodoses. Är det, herr Jansson, statsutskottets mening, att man icke får taga hela folkpensionen, utan att en del skall gå till bestridande av familjens underhåll, varför har man inte tillämpat denna princip konsekvent på alla andra områden? Då det är fråga om intagning på ålderdomshem, får man ju taga hela pensionen, och då det gäller intagning på sjukhus för kroniskt sjuka, får man ta av pensionen upp till 1: 50 per dag. Här skulle det alltså vara fråga om ett celebret undantagsfall.

Vad beräkningsgrunden beträffar finns det inte en i författningen fastslagen beräkningsgrund, men i dag utgår man från en viss beräkningsgrund och fastslår statsbidraget till 1: 25 per dag. Som herr Ericson nyss anförde, anser jag inte, att detta bidrag på något sätt skall höjas.

Jag kan sålunda icke se annat än att ett bifall till denna motion är berättigat, och man behöver icke alls bry sig om hur detta kommer att verka på folkpensionerna. När vi i motionen berört denna fråga, har det endast skett i samband med frågan, huruvida ökningen av vårdkostnaden för den enskilde från 50 öre till 1 krona skulle betyda en övervältring av kostnaderna på kommunerna. Detta ha vi icke velat vara med om, och vi ha också i motionen visat upp, att så icke blir fallet.

Sedan skall jag be att med tacksamhet få understryka herr Janssons uttalande om den skyndsamma behandlingen av denna fråga. Jag förstår väl, att utskottet har behandlat motionen välvilligt och beaktat de förhållanden som föreligga, men jag anser, att det icke finns några svårigheter att redan nu bifalla det yrkande som gjorts i förevarande motion.

Herr Närlinge: Herr talman! Jag kan meddela motionären, att statsutskottets tredje avdelning ägnat denna motion mycken omtanke. Vi hade, och vi ha fortfarande, den uppfattningen, att detta ärende är mycket viktigt och att de missförhållanden som påpekats i motionen snarast möjligt böra rättas till. Efter den ingående behandling som ägnats frågan och efter de upplysningar som införskaffats särskilt från socialvårdskommittén ha vi emellertid icke ansett oss beredda att bifalla motionen i år.

Herr Wolgast ansåg, att denna speciella fråga om vårdkostnaderna borde kunna brytas ut och lösas för sig, samt att socialvårdskommittén icke borde känna sig på något sätt förbigången, om riksdagen nu vidtog den åtgärd han föreslagit. Socialvårdskommittén har emellertid på denna punkt gjort ett uttalande, som återfinnes på sid. 4 i betänkandet. Den säger: »Därest provisoriska bestämmelser skulle anses mera motiverade i fråga om patienter som uppbära folkpension vid dessa än vid andra vårdanstalter, har kommittén övervägt andra åtgärder.» Så framlägger kommittén ett förslag, som man möjligen skulle kunna tänka sig att provisoriskt genomföra, när den säger: »En sådan vore att dagavgiften bibehölles oförändrad för patienter som icke uppbära folkpension, medan för patienter med folkpension överstigande dagavgiften denna förhöjdes till samma belopp som pensionen.» Man måste väl ur detta uttalande läsa ut, att socialvårdskommitténs uppfattning är den, att en del av dessa pensionärer som uppbära pension i lägsta dyrortsgruppen icke ha så stora pensioner, att därmed kan täckas en vårdkostnad av 1 krona per dag, utan att, om de skulle erlägga en fast avgift av en krona, primärkommunerna skulle få träda emellan och fylla ut vad som fattas, medan däremot för

Ang. anslag till bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka.

(Forts.)

de på vårdhemmen intagna, som ha pensioner i en högre dyrortsgrupp, pensionen skulle räcka till för de ökade vårdkostnaderna. På detta sätt skulle man då få en viss differentiering. Det är dock tydligt, att en sådan utväg som socialvårdskommittén föreslår är tämligen krånglig. Såsom utskottet också skrivit, måste detta i vissa avseenden och i vissa fall leda därtill, att kommunerna skulle få träda hjälpande emellan även beträffande personer som icke åtnjuta folkpension. Åtskilliga av dessa, som för närvarande uppgå till ungefär 20 procent av de på vårdhemmen intagna, kunna nu klara sin femtioöring, men det är icke så säkert, att de kunna betala denna vårdavgift, om avgiften höjes till en krona. Alltså blir det ännu flera än vad nu är fallet, för vilka kommunerna få lov att betala vårdavgifter.

När frågan nu ligger under utredning och socialvårdskommittén uttalat sig på det sätt som den gjort, ha vi, efter att noga ha övervägt möjligheterna för att vidtaga den provisoriska åtgärd som föreslagits, funnit, att det kan bli åtskilliga konsekvenser därav, såsom avdelningsordföranden här påpekat i sitt anförande. Vi ha därför ansett, att vi för närvarande, trots att vi ställt oss mycket välvilliga mot motionen och ansett den berättigad, icke kunna göra annat än att påpeka dessa förhållanden. Vi ha sagt under b): »att motionerna, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet anfört, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda», men vi ha också sagt, att vi hoppas, att denna fråga skall vara så utredd, att Kungl. Maj:t skall kunna framlägga den i slutgiltigt skick till nästa års riksdag.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som skulle föranledas av ett bifall till motionerna I: 19 och II: 16; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till barnsjukvården m. m.;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad användning av ett för budgetåret 1937/38 till lån till svenska diakoniss-sällskapet för om- och tillbyggnadsarbeten vid skyddshemmet Sjötorp anvisat anslag;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes; och

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv; samt

bankoutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall vid flygning.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Ang. skyddande av sammanslutningar, företag, föreningar och dyl. från oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning för rättighet att genom mekaniska instrument återgiva musikaliska verk.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckt motion angående skyddande av sammanslutningar, företag, föreningar och dyl. från oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning för rättighet att genom mekaniska instrument, däri inbegripet radiomottagningsapparat, återgiva musikaliska verk; och anförde därvid:

Herr Holmbäck: Herr talman! I fjol väckte jag i denna kammaren en motion angående de avgifter som Stim upptar av vissa kategorier av radiolyssnare. I anledning av motionen gjordes här i kammaren ett flertal uttalanden, och jag skulle vilja säga, att vad som då skedde snarast hade karaktären av en manifestation från mångas sida angående det olämpliga i de förhållanden som för närvarande äro rådande på detta område. Det blev emellertid avslag på motionen på grund av att man ansåg, att själva frågan var föremål för utredning i samband med den stora utredning angående auktorsrätten, för vars verkställande sakkunniga tillkallades av Kungl. Maj:t år 1938.

I år har jag tagit upp samma problem från en annan synpunkt, och utskottet har i år i sitt utlåtande ställt sig vida välvilligare till min motion än vad fallet var i fjol. Utskottet betonar, att Stim har ett utomordentligt stort inflytande på själva prissättningen. Jag skulle vilja påstå, att utskottet därigenom instämmer i det uttalande jag gjort i min motion, nämligen att det här är fråga om en trust. Utskottet säger ävenledes, att det allmänna bör få inflytande på prissättningen, då det gäller radiomusiken och därmed sammanhängande förhållanden, samt hänvisar till Bernkonventionen i dess lydelse av år 1928 och säger, att denna konvention lämnar möjlighet till ett sådant inflytande. Men utskottet slutar på samma sätt som i fjol med att yrka avslag på motionen. Motiveringen härför är också i år, att saken är föremål för utredning. Utskottet gör detta, trots att det säger, att det finns vissa skäl att upptaga den fråga som här påtalats till en särutredning, och utskottet kommer till sitt resultat, trots att det också säger, att den stora utredningen kommer att väsentligt fördröjas genom det rådande läget.

Jag tror nu för min del knappast, att första lagutskottet riktigt satt sig in i hur pass mycket de frågor vilka jag tagit upp komma att fördröjas. Vad har den stora utredningen att syssla med? Den har att syssla med auktorsrättens gestaltning i hela dess vidd. Den har, herr talman, att syssla med en serie problem, som röra sig från frågan, vilken skyddstid som skall ges åt en författares verk, till, låt mig säga, frågan, om man skall ge rätt såsom skapande konstnär, alltså upphovsmannarätt, åt den, som komponerat en damhatt. Det är med andra ord en serie utomordentligt skiftande problem utredningen har att syssla med, och delvis är det alldeles nya problem, som den svenska juridiken hittills icke tagit upp. Jag kan, herr talman, t. ex. hänvisa till det fallet, att en berömd musiker, en pianist, utför ett stycke på piano och att det tages upp på en grammofonskiva. Skall denne pianist ha upphovsmannarätt till sin prestation, så att han får ersättning, då grammofonskivan föredrages offentligt? Han har icke komponerat musiken, endast återgivit den. Skall han då ha upphovsmannarätt till sin prestation eller icke? Detta skall denna utredning syssla med, och den har också att syssla med, låt mig säga, ljudfilmen, som erbjuder en mängd utomordentligt svårlösta problem. Jag kan då, herr talman, icke komma till annat resultat än att den stora utredning, som det här är fråga om, knappast kan komma att lägga fram sitt betänkande förrän om flera år. Vi ha, herr talman, här också att beakta en annan sak, och det är, att utredningen lagts som en nordisk utredning; men de nordiska utredningarna kunna naturligtvis nu icke fortsätta längre under en framtid som vi kunna överskåda.

Ang. skyddande av sammanslutningar, företag, föreningar och dyl. från oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning för rättighet att genom mekaniska instrument återgiva musikaliska verk. (Forts.)

Då saken ligger till på detta sätt, herr talman, skulle jag vilja göra gällande, att det är vida lämpligare att taga upp de frågor som här äro före till en särbehandling genom en särutredning än att låta dem begravas i en vidlyftig utredning, vars resultat vi få vänta på under en lång tid. Jag hade, herr talman, därför hoppats på att utskottet, på grund av sin välvilliga inställning till min ståndpunkt i avseende på själva problemkomplexet, skulle givit sitt förord åt att dessa frågor skulle behandlas genom en särutredning. Det är, herr talman, icke nyttigt, då det gäller saker där de allra flesta äro missnöjda — och det är fallet här — att man till en sen tidpunkt skjuter upp lösningen av de frågor, som böra lösas snart, därför att man skulle vilja lösa en hel del andra spörsmål i samband med dessa frågor. Jag tillåter mig därför att här uttrycka den förhoppningen, att justitieministern skall taga upp frågan, huruvida icke de i motionen berörda spörsmålen angående Stims avgifter, särskilt av radiomottagare, skulle kunna ägnas en särbehandling och bringas till en lösning.

I detta sammanhang, herr talman, kanske det tillåtes mig att säga ännu ett ord. Det kan inträffa, att en person blir dömd enligt gällande lagstiftning för att han låtit sin radiomottagare återgiva musik, som är skyddad enligt lagen om rätt till litterära och musikaliska verk. Detta kan inträffa, alldeles oavsett om den, som låtit sin radiomottagare återgiva denna musik, vet, om den enligt nämnda lag är skyddad eller icke. Den som har radiomottagare skall gå till lagen och titta efter, vad lagen har för bestämmelser rörande skyddade verk. Då ser han, att verken äro skyddade under komponistens livstid och därefter under 30 år. Sedan ser han, att skydd finnes icke blott för originalskapelsen utan också för bearbetningar o. s. v. Sedan han fått reda på detta, skall han gå till ett uppslagsverk och se efter, om vederbörande komponist eller bearbetare är i livet eller om han dött under de sista trettio åren eller tidigare. På grund av en övergångsbestämmelse till lagen gäller för övrigt en femtioårsperiod. Det är, enligt vad jag kan finna, fullständigt orimligt att begära något sådant av den enskilde. Man skulle väl i varje fall såsom ett försök att delvis lösa detta spörsmål kunna begära, att i det program som offentliggöres av Radiotjänst ordentligt sättes ut, huruvida det ena eller andra musikstycket är skyddat eller icke. Måhända skulle man också kunna önska, att det bleve mera av stycken som icke vore skyddade enligt författarrättslagen, att man alltså finge mera klassisk musik än vad fallet nu är. Men detta för mig bort från ämnet.

Jag tillåter mig, herr talman, att sluta med att uttala den förhoppningen, att man trots utskottets avslag snart tar upp denna fråga till särbehandling och att man snart kommer fram till en lösning. Det är, herr talman, icke nyttigt, att man år efter år underlåter att lösa dessa frågor särskilt angående vars och ens rätt att låta sin radioapparat få återgiva vad som helst som föredrages i radion.

I detta anförande instämde herrar *Hilding, Persson* i Undersvik och *Mäler*.

Herr Lindqvist: Herr talman! Den föregående ärade talaren, motionären, hade intet yrkande, men jag anser likväl, att det från utskottets sida bör sägas några ord.

Det område, inom vilket den fråga varom det här gäller att lagstifta rör sig, är ett mycket stort och svårbearbetat område, ty det gäller här att skapa rättvisa åt både tonsättare och åt dem som återgiva musik. Den kritik som mo-

Ang. skyddande av sammanslutningar, företag, föreningar och dyl. från oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning för rättighet att genom mekaniska instrument återgiva musikaliska verk. (Forts.)

tionären såväl i fjol som i år har riktat mot sammanslutningen Stim, den kritiken är han icke ensam om att utöva. Ute i landet möter man en ännu starkare kritik. Åtminstone använder man mycket starkare ord än vad herr Holmbäck gjort i sina riksdagsanföranden. Utskottet har för sin del såväl i fjol som i år givit uttryck åt den uppfattningen, att allt icke är som det bör vara, och Kungl. Maj:t har också, när Kungl. Maj:t tagit initiativ i denna fråga, givit uttryck åt sin uppfattning, att det icke är bra som det nu är. Frågan är nu den när någonting skall kunna göras. Den utredning som är igångsatt vilar ju för tillfället, och det lär väl vara riktigt, som både motionären och utskottet säger, att under nuvarande förhållanden vet man icke, när man kan komma till något resultat. Och det är icke bara tidsförhållandena som spela in utan även, som jag nyss nämnde, frågans stora räckvidd.

Utskottet har varit inne på den tanken att man skulle förorda en särutredning, vilket ju även motionären ifrågasatt. Det framgår av utskottets yttrande, att denna möjlighet varit under omprövning. Utskottet har emellertid till slut kommit till den uppfattningen, att tidpunkten är mindre lämplig, för att riksdagen skulle taga ett sådant initiativ. Herr Holmbäck har nu riktat en vädjan till justitieministern, att han skulle taga upp denna fråga till behandling. Jag vågar säga, att vill justitieministern taga ett sådant initiativ, har ingen inom utskottet något att invända däremot. Skulle det visa sig vid närmare omprövning, att de personer, som skulle kunna behövas för utredningsarbetet, stå till förfogande, skulle det snarare hälsas med glädje om ett sådant initiativ toges. Den kritik som förekommit både i riksdagen och ute i landet visar ju tydligt, att något måste göras. Som motionären säger har det blivit en trust på detta område, vilken behandlar utövarna av musiken på ett sådant sätt att det ger anledning till berättigad kritik. Utskottet har ju även påpekat, att den starka ställning som Stim har fått kan leda till sådana konsekvenser, att man kan nödgas ingripa med lagstiftningsåtgärder. Det är tydligt, att om Stim fortsätter att på sätt som hittills många gånger skett sköta sitt uppdrag att tillgodose tonsättarnas intressen, blir man tvungen att med lagstiftning reglera förhållandena.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kilbom: Herr talman! Efter det anförande, som nyss hållits av utskottets representant herr Lindqvist, vilken kraftigt underströk behovet av att något göres på detta område, skulle man måhända kunna sätta punkt för debatten. Jag har emellertid en del erfarenheter att anföra i fråga om Stims verksamhet, vilka äro så talande, att det vore oegentligt att undanhålla dem för kammarens ledamöter.

Först skall jag dock säga ett par ord om utskottets utlåtande. Utskottet säger i sista satsen i sin motivering: »Utskottet finner visserligen att skäl kunna åberopas för ett initiativ från riksdagens sida i syfte att få ersättningsfrågan löst utan avvaktande av det resultat, vartill den pågående utredningen kan leda, men finner tidpunkten mindre lämpad för ett sådant initiativ.» Såvitt jag kan förstå, herr talman, innebär detta uttalande en mycket starkare kritik av Stims verksamhet än som uttalades vid frågans behandling förra året. Emellertid står uttalandet i motsättning till den av statsmakterna nu i övrigt förda politiken. Statsmakterna gå på det ena området efter det andra in för att stoppa oskälig prisstegring. Varför skulle icke statsmakterna tillämpa samma princip i fråga om Stims verksamhet? Denna är genom sina överdrifter till skada för massor av ideella föreningar, folkparker, folkets husföretag

Ang. skyddande av sammanslutningar, företag, föreningar och dyl. från oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning för rättighet att genom mekaniska instrument återgiva musikaliska verk. (Forts.)

o. s. v., vilka — det vågar jag påstå — på sitt område äro ett stöd för det nuvarande samhällsskicket. Det synes mig därför rimligt, att statsmakterna även på detta område ingripa och sätta stopp för oskäligheten i prisstegring. Jag har emellertid icke något annat yrkande än som tidigare har framställts.

Men så några exempel på Stims metoder. Jag vill förutskicka, att man måste skilja mellan trustorganisationen Stims metoder och tonsättarnas berättigade intressen. Jag har den bestämda uppfattningen, att tonsättarna liksom alla andra skola ha skäligheten i ersättning. Men den utredning, som nyligen förekommit i samband med ett uppmärksammat skattemål, visade ju, att det var mycket dåligt beställt med resultatet av Stims verksamhet i det hänseendet.

Hur går man nu tillväga från Stims sida? Det gäller för Stim att pressa upp avgifterna som företagen skola betala. När man möter omedgörlighet, går man till ett av företagen och säger: nu få ni göra upp till det och det priset. Och så blir resultatet, att företaget under hot om stämning och allt möjligt — jag skulle kunna använda mycket starkare ord, men det tjänar ingenting till — slutligen pressas till uppgörelse. När man så har denna uppgörelse i sin hand, går man med den till andra företag och säger: på den eller den platsen ha de gjort upp till högre pris, och nu måste även ni gå med på ett högre pris. Man använder sig alltså i anförda fall av metoder, som vid olika tillfällen med all rätt ha klandrats. Man tar synbarligen ingen som helst hänsyn till företagets bärkraft eller till vad som är skäligheten för den musik som presteras. Man säger endast, att skäligheten är vad vi begära eller vad vi slutligen kunna få. Skäligheten är alltså med andra ord det pris som blir bestämt. vare sig man har en motpart, som icke har någon styrka, eller man har en motpart, som kan prestera något motstånd. Man kan ju knappast påstå, att detta är en metod att rekommendera.

Låt mig nämna, hur det förhåller sig med folkparkerna, en institution, som har statligt stöd och som — därom tror jag icke råder mer än en mening — utför en i alla avseenden kulturell och nyttig gärning för hela samhället. Folkparkerna äro ju numera omslutna av alla folklagers intresse och sympatier. I november 1938 — jag minns icke säkert om det var i november, men det var i varje fall under år 1938 — begärde man från Stim att från folkparkerna få avgifter, beräknade efter antalet av *samtliga besökande* i parken. Man motiverade detta med, att alla som besöka parken ha nöje av den musik som presteras. Detta är ju i och för sig kanske riktigt. Men på vad sätt skulle denna ersättning utgå? Jo, man begärde *olika procentsatser* i fråga om olika entrébiljetter. Sälunda begärde man exempelvis i fråga om operetter och liknande, att folkparkerna till Stim skulle erlägga 1.2 procent av varje inträdesavgift. Varför, det har jag aldrig lyckats bli på det klara med. Det är att märka, att det icke endast är till Stim som folkparken får betala utan det sker även till den musikförläggare som har operetten i fråga. Folkparkerna skulle alltså betala till tonsättaren dels via musikförläggaren och dels via Stim. Är det någon som kan hävda att det är någon rättvisa i dylikt?

Jag kan tillägga, att jag nyligen erhållit bekräftelse på dessa uppgifter från folkparkernas centralorganisation. Jag har för övrigt under den senaste månaden sysslat något med att studera hur hithörande förhållanden äro ordnade, och jag tycker att de äro i vissa avseenden upprörande. Jag kan icke tänka mig annat än att de som bedriva denna trafik i längden skada tonsättarna mer än de gagna dem.

De krav, som framställdes i fråga om revyer, kabareter, konserter o. s. v.

Ang. skyddande av sammanslutningar, företag, föreningar och dyl. från oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning för rättighet att genom mekaniska instrument återgiva musikaliska verk. (Forts.)

äro av annan art. I fråga om dessa nöjde man sig icke med 1.2 procent utan begärde 2 procent av samtliga entréavgifter som lösts till föreställningen i fråga. Jag vet icke varför man härvidlag skulle ha mer än i fråga om operetterna. Möjligen var anledningen den att eftersom folk hellre går och hör lättare musik, fanns det utsikter att pressa ut mer pengar där.

Jag glömde, herr talman, att nämna hur man motiverade kravet på att folkparkerna skulle betala ersättning till Stim för operetterna trots att folkparkerna fingo betala till musikförläggarna. Man sade, att det i den musik som presteras i en operett förekommer vissa inlägg, som icke inberäknats vid bestämmandet av den musikförläggaren tillkommande ersättningen.

Folkparkerna avsego emellertid denna Stims framställning år 1938, och man har sedermera icke kunnat träffa något avtal. Det har förmodats — jag vet icke, om det är riktigt — att Stim är obenägen att träffa något avtal, enär det för närvarande pågår en process, genom vilken man hoppas få ett prejudikat som skall kunna användas till att pressa upp avgifterna. För närvarande betala folkparkerna 4,500 kronor om året för de teaterföretag, som folkparkerna sända ut, vilken är den summa som tidigare fastställts. Det är ganska betecknande för Stims metoder, att innan man överenskom om den summan, begärde Stim 10,000 kronor. Vad är egentligen skäligt pris? Var det ett rent auktionsförfarande, som Stim tillät sig att använda? Man begär först 10,000 kronor, och så går man ned till 4,500 kronor därför att man möter starkt motstånd. Jag hoppas, att kammarens ledamöter förstå, att det är synnerligen svårt för *enstaka* organisationer, som få sig tillsända räkningar eller kravbrev, att göra upp med en organisation, vars ledning uppträder på ett sådant sätt. I fråga om dansbiljetterna är det så, att folkparkerna betala 1.8 procent av varje försald biljett till Stim.

Herrarna och damerna kunna ju räkna ut hur det skall komma att gå med dessa företag, som ju dock utföra en samhällsgagnelig gärning, om den nya nöjesskattelagstiftningen, varom vi ha att vänta förslag inom någon vecka, tar lika liten hänsyn till dem som Stim. Låt oss hoppas att förstäelsen blir något större från statsmakterna.

Hur förhåller det sig då med folkets husföretagen? Stim har nyligen sökt förhandla med de folkets husföretag, som driva biografverksamhet. Man kom då från Stim och sade: herrarna kunna få ett avtal, men ni få betala 30 procent *högre* avgifter än medlemmarna i Sveriges biografägareförbund. Varför skulle folkets husföretagen betala 30 procent högre avgifter? Några reella skäl finnas icke. Men det förhåller sig så, att Stim har ett avtal med Sveriges biografägareförbund, vari stipulerats att Stim icke får träffa avtal med något annat företag, såvida icke avgifterna sätts 30 procent högre än de avgifter, som betalas av medlemmarna i Sveriges biografägareförbund. När förhandlingarna fördes med folkets husföretagen, lär det från Stims sida ha förklarats, att man var beredd att skänka efter de 30 procenten till vederbörande centralorganisation. De fattiga företagen skulle således icke slippa ifrån att betala 30 procent högre avgifter. Vid de förhandlingar mellan Stim och Biografägareförbundet, som fört till ett dylikt avtal med förbud för Stim att träffa avtal med annan part utanför Biografägareförbundet med mindre 30 % högre pris betingades, lär som »opartisk» ordförande ha tjänstgjort borgmästaren i en av våra allra största städer — borgmästaren i Stockholm. Jag tror icke, herr talman, att någon med fog kan anmärka på, att de företag, som det härvidlag gäller, slutligen funnit situationen ohållbar och beslutat sig för att på sätt som skett framlägga saken öppet och klart inför riksdagens ledamöter.

Ang. skyddande av sammanslutningar, företag, föreningar och dyl. från oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning för rättighet att genom mekaniska instrument återgiva musikaliska verk. (Forts.)

Jag tillägger ännu en gång: jag har den allra största respekt för de skäligen krav, som tonsättarna kunna göra gällande. Det kan icke vara tal om annat än att tonsättarna böra behandlas precis lika rättvist som alla andra. Men det kan ju icke vara till någons gagn och allra minst till gagn för tonsättarna, att allmängagneliga företag beredas svårigheter. Nu skall man icke tro, att dessa förhållanden drabba bara folkets husföreningar och deras centralorganisation eller folkparkerna, som jag närmast är intresserad för. De herrar kammarledamöter, som tillhöra bondeförbundet, kunna ju resonera om saken med dem, som stå i spetsen för deras hembygdsgräddor eller ordna deras sommarfester. De, som tillhöra folkpartiet, kunna tala med representanter för sina ungdomsorganisationer. I bägge fallen få ni säkert besked. Överhuvud taget kan man icke komma i kontakt med någon gren av de stora folkrörelserna i vårt land utan att erfara, att folk anser sig ha skäl till allvarliga klagomål gentemot Stim. Jag kan naturligtvis icke gå i god för att de klagandes synpunkter i allo äro riktiga. De anse emellertid Stims uppträdande olämpligt såväl mot dem själva som mot tonsättarna. Jag vädjar, herr talman, till justitieministern, att han måtte taga upp denna fråga snarast möjligt. De stora svårigheter, varmed de företag, vilka äro beroende av uppgörelse med Stim, haft att kämpa, ha i oerhörd grad ökat. Jag kan icke tänka mig, att man skulle vilja låta Stim fortsätta att pressa dessa företag på det oskäliga sätt, som hittills skett. Jag vill med vad jag anfört ha sagt, att det är nödvändigt, att något göres snarast möjligt.

Detta får icke fattas så som om jag skulle vilja omöjliggöra för Stim att arbeta, men jag anser, att Stim liksom exempelvis fackorganisationerna får vänja sig vid att taga hänsyn till andra parter. Det är icke orimligt begärt.

Häruti instämde herr *Holm*.

Herr Thorell: Herr talman! Jag kan nöja mig med att instämma i vad den siste ärade talaren yttrat, trots att jag skulle kunna draga fram en lång rad exempel, liknande dem, som han anförde. Jag deltog i riksdagsdebatten i denna fråga förra året. Debatten fördes i ganska skarp ton, närmast liknande den, som kom till uttryck i den kritik, vilken den siste ärade talaren, herr Kilbom, med allt fog levererade. Jag tror, att fjolårets debatt gjort nytta. Visserligen lär det icke vara så lätt att få någon hyfsning på herrarna i Stims ledning, men den skarpa debatt, som fördes här i riksdagen förra året, torde ha haft den verkan, att dessa herrar icke uppträtt — jag skall icke använda något hårt uttryck, utan jag skall nöja mig med att säga — på samma sätt som förut. De ha fått lov att taga litet mera hänsyn, men tråkiga fall ha fortfarande förekommit. Jag skulle kunna referera en del sådana. Efter fjolårets debatt ha åtskilliga personer, tillhörande olika sammanslutningar på landsbygden, som bruka arrangera fester, kommit till mig med klagomål emot Stim. Är det någon, som kan skapa en enhällig folkmening om någon sak här i Sverige, så är det denna organisation. Jag har åtminstone icke påträffat någon, som ansett att Stim uppträtt på lämpligt sätt vid sina uppgörelser.

Jag håller före, att motionären har gjort dem, som nödgas utstå obehaget att ha att göra med Stim, en mycket stor tjänst. Stim har åtminstone fått se, att det icke går att handskas med svenska folket hur som helst. Kan nu även denna debatt, som jag icke skall förlänga, bidra till att det blir ännu bättre, och det behöver det verkligen bli, så skall jag känna mig tillfredsställd. Jag har intet yrkande. Jag har bara undrat en liten smula på, att herr Lindqvist, utskottets talesman, som tycks ha haft precis samma erfarenhet av Stims

Ang. skyddande av sammanslutningar, företag, föreningar och dyl. från oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning för rättighet att genom mekaniska instrument återgiva musikaliska verk. (Forts.)

verksamhet som jag och andra talesmän för oppositionen, icke i utskottet förfäktat en linje, som kunnat leda till ett mera positivt resultat än vad utskottet kommit till.

Herr Onsjö: Herr talman! Missförhållandena på detta område äro så allmänt erkända och omvittnade, att jag icke behöver säga så värst mycket om den saken. Exempel på missförhållanden skulle kunna återopas i det oändliga. Jag begärde ordet, när herr Kilbom talade om folkparkerna och undrade, om icke samma missnöje råder inom landsbygdens ungdomsorganisationer. Jag kan vitsorda, att så är fallet. Jag tror, att missförhållandena icke äro minst utan kanske t. o. m. störst på landsbygden. Stim har bedrivit sin verksamhet affärsmässigt och tycks även ibland, när det gäller att komma åt pengar, ha ockrat på folks okunnighet. Riksdagen, som ju är och bör vara en makt i samhället, står i denna fråga praktiskt taget enhällig. Det visade sig redan då frågan behandlades förra året. I fjolårets riksdagsdebatt höllos en mängd kritiska anföranden. Under sådana förhållanden tycker jag att det är underligt, att man icke kunnat nå fram till ett mera positivt resultat. Jag vill i varje fall uttrycka den förhoppningen, att frågan måtte falla framåt. Såvitt jag förstår, innebär utskottets utlåtande ett tillstyrkande av motionen. Utskottet erkänner ju, att missförhållanden finnas. Utskottet skriver bland annat: »De faktorer, som eljest inverka på prisbildningen, äro i stor utsträckning satta ur spel på detta område.» Utskottet är ju fullt på det klara med, att rättvisa måste ske, ehuru utskottet icke finner tidpunkten lämpad för ett initiativ. Man kan väl icke komma längre. Jag hoppas på det livligaste, att denna fråga faller framåt, och att den kommer att lösas så fort som möjligt.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Det kan möjligen finnas en och annan, som undrat över vad utskottet menat, när utskottet sagt sig icke finna tidpunkten lämplig för ett statligt initiativ. Jag vill säga ett par ord om detta. Som framgår av utskottets utlåtande, har utskottet i år intagit ungefär samma ståndpunkt som vi gävo uttryck åt förra året. Det har varit under allvarligt övervägande inom utskottet, om man skulle begära ett statligt initiativ redan nu, oaktat det pågår en utredning, och jag medger, att det onekligen finns en hel del skäl för ett nytt initiativ i ärendet. Den tidigare beslutade utredningen bygger ju, som vi veta, på ett samarbete mellan de nordiska länderna, ett samarbete, om vilket man i närvarande stund icke vet, huruvida det kan komma att fullföljas. Det finns sålunda skäl för att nu överväga frågan ur andra synpunkter, än man gjort tidigare, när denna utredning en gång i världen avslöts. Vi voro åtminstone ganska många inom utskottet, som hyste sympatier för tanken att begära en utredning, vilken tog sikte på mera begränsade spörsmål än dem, som man tidigare bestämt sig för att låta utreda, men vi funno det å andra sidan litet obehagligt att av regeringen begära, att arbetskrafter skulle avdelas för sådant arbete nu, när som bekant tusenden andra stora och viktiga spörsmål pocka på ett avgörande. Det är helt enkelt detta, som har gjort, att utskottet i nuvarande läge icke föreslagit riksdagen att begära något initiativ från Kungl. Maj:t. Utskottet hoppas, att det framdeles skall bliva möjligt att disponera arbetskraft även för utredandet av spörsmål av detta slag, och när så blir fallet, är det ingen tvekan om att ett initiativ kommer att begäras.

Herr Mosesson: Herr talman! Jag tror, att det är få motioner, som blivit avslagna och som dock haft så allmänna sympatier, åtminstone i denna kam-

Ang. skyddande av sammanslutningar, företag, föreningar och dyl. från oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning för rättighet att genom mekaniska instrument återgiva musikaliska verk. (Forts.)

mare, som de motioner, som väckts av herr Holmbäck i år och i fjol. Jag skall bedja att i likhet med herr Thorell få giva uttryck åt min tacksamhet för att herr Holmbäck satt in en strålkastare på detta område. Vi förstå nog allesammans, att utskottet i dessa orostider inte precis velat begära ett initiativ av Kungl. Maj:t, men att ett initiativ förr eller senare kommer att tagas, är en given sak. Jag förmodar denna debatt kommer att beaktas utanför denna kammarens väggar. Jag vill därför framhålla, att de, som debatten adresserar sig till, böra besinna, att det i viss mån kommer an på dem själva, hur snabb och hur våldsam den förändring blir, som blir det slutliga resultatet av denna debatt. Jag har i likhet med herr Thorell den uppfattningen, att fjolårets riksdagsdebatt gjort gott, men jag anser, att den icke framkallat en verklig sinnesändring. Den har lett till en reformation icke till huvud och hjärta utan endast beträffande vissa lemmar.

Herr Holmbäck: Herr talman! Som avslutning på denna debatt vill jag understryka, att den visar fullständigt samma resultat i år som i fjol, nämligen att här i kammaren finnes en utomordentligt stark stämning för åtgärder, en så stark stämning, att om kammaren varit bättre besatt och alltså flera hade hört debatten, jag skulle vågat ställa ett yrkande på bifall till motionen mot ett enhälligt lagutskott.

Herr talman! Något måste göras i denna sak, och det måste göras snart. Den osäkerhet, som råder, måste bort ur den svenska lagstiftningen. Den trust, som det här är fråga om, måste sättas under kontroll, och den måste sättas under kontroll snart.

Jag ber, herr talman, att få påpeka, att i den fråga, som jag först tog upp i fjol och som jag kanske mest strukit under i år, nämligen beträffande radion, har vid tillkomsten av den lagstiftning, som vi för närvarande ha, denna kammare eller riksdagen överhuvud taget icke haft en aning om de konsekvenser, till vilka den skulle föra. Det finnes icke ett ord i sakkunnigutlåtanden eller i propositioner om att icke återgivande genom radiomottagare av det som sänts ut genom radion skulle vara fritt. Att motsatsen blivit fallet har berott på, att domstolarna ansett sig böra draga slutsatser ur lagbestämmelser, vilka icke direkt röra radion. Detta har gjort, att vissa domar fått det innehåll de erhållit.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 13.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av väckt motion om utredning rörande erforderliga lagbestämmelser angående förvaltningsdomstolars och förvaltningsmyndigheters organisation och verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial, nr 34, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1939 försålda och bortbytta tomter och områden.

§ 15.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, angående beredande av viss förmån för värnpliktig och reservofficer vid anställning i civil statstjänst och därmed jämförlig kommunal lärartjänst; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 16.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, angående utredning om praktiska åtgärder i syfte att tillgodogöra samhället och det produktiva livet de partiellt arbetsföras arbetskraft.

I sammanhang härmed föredrogs ett från första kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 316, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om utredning rörande de praktiska åtgärder, som äro ägnade att i framtiden tillgodogöra samhället och det produktiva livet de partiellt arbetsföras arbetskraft.

Andra kammaren biföll vad dess tillfälliga utskott i det föredragna utlåtandet hemställt och biträdde första kammarens i ämnet fattade beslut.

§ 17.

Föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion, angående vattenförsörjningen för vissa bebyggelseområden på landsbygden.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 18.

Föredrogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar m. m.;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag under riksstatens åttonde huvudtitel till dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronan tillhörig mark i Luleå, m. m.;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens krisrevision för budgetåret 1940/41; och

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kostnader för dyrortsgruppering för budgetåret 1940/41; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § lagen den 26 april 1940 med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fraktlindring för kalk jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. anslag
till frakt-
lindring för
kalk.*

I en till riksdagen den 8 mars 1940 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 176, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Fraktlindring för kalk för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 375,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 194 av herr *Gustavson, John, m. fl.* samt II: 251 av herr *Sundström* i Skövde *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till fraktlindring för jordbrukskalk för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 400,000 kr. att disponeras enligt nu gällande grunder.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å de likalydande motionerna I: 194 och II: 251, till Fraktlindring för kalk för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 375,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Pettersson* i Rosta, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och de likalydande motionerna I: 194 och II: 251, till Fraktlindring för kalk för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 400,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Pettersson** i Rosta: Herr talman! Jag har vid förevarande utlåtande fogat en reservation med yrkande om höjning av anslaget till 400,000 kronor enligt föreliggande motioner. Därför ber jag att få med några ord motivera min ståndpunkt.

En del av dem, som förut haft del av fraktlindringen, komma nu enligt utskottets förslag att stå utanför. Det är givet, att de höjda priser, som därigenom inträda för dessa personer, komma att verka nedsättande på köpen. Det blir mindre köp, och följaktligen kommer det att bli mindre produktion. Då dessutom möjligheterna till import av gödningsämnen äro mycket små för att icke säga inga, tycker man ju, att det vore riktigt, att statsmakterna ginge in för att underlätta användandet av inhemska gödningsämnen. Ett sådant är kalken, som brytes i våra berg. De priser, som utgå, gå i stort sett till arbetslöner och frakter. Då vore det riktigt att man i stället underlättade anskaffning av kalk.

Man talar ju i bygderna och man läser ju i tidningarna — det är fullkomligt riktigt för resten — om att vi skola göra allt som göras kan för att upprätthålla och öka vår produktion. Men i detta fall kommer ett bifall till utskottets förslag givetvis att verka i motsatt riktning. Jag kan icke finna, att den rätta tidpunkten är inne att gå in för denna maximering av fraktlindringen. Jag tycker i stället att det skulle ha gjorts något i motsatt riktning.

Då jag icke kan vara med om att taga ansvaret för en minskad produktion, är det givet, att jag för min del ber att få yrka bifall till den reservation, som jag har avgivit vid detta utlåtande.

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. anslag till fraktlindring för kalk. (Forts.)

De grunder, efter vilka kalkfrakterna utgå och som bestämdes av 1939 års riksdag, ändrades under urtiman på grund av de besparingar, som då gjordes. Däri är det ingen ändring i reservantens förslag. Man får icke något bidrag förrän frakten övergår 60 öre.

De ändringar, som nu vidtagits i förhållande till det beslut riksdagen fattade i december och till de i enlighet därmed utfärdade direktiv, vilka gälla från och med den 1 februari i år, innebära, att man har begränsat de största avstånden så, att fraktbidrag icke får utgå för mer än 250 kilometer, alltså 25 mil. Motionärerna sträcka sig till att bidraget skall utgå intill 30 mil. Var man än lägger denna gräns, blir det gränsfall. Det är alldeles klart.

Att man minskat anslaget beror ju på det läge, vari statens finanser för närvarande befinna sig, och de stora utgifter vi ha för alla möjliga andra ändamål.

Här ha motionärerna pekat på, att det är nödvändigt att man uppehåller vår folkförsörjning genom att tillföra jordbruket kalk. Men den kalk, som det är fråga om att tillföra jordbruket, är för år 1940. De grunder, som nu gälla, skola ju tillämpas till den 1 juli 1940. Vi kunna vara glada, om vi få bibehålla detta anslag med det minskade beloppet. Det kan hända, att omständigheterna kräva andra nedskärningar.

För övrigt, det ökade anslagsbelopp, som det är fråga om, 25,000 kronor, kan icke spela så stor roll, ifall beloppet icke kommer att överskridas. Men därom har utskottet icke vågat att yttra sig annat än en passant, att detta belopp är tämligen osäkert.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Sundström** i Skövde: Herr talman! Då utskottets ärade ordförande förklarade, att man började att höja frakterna under urtiman och att detta vore ett led i samma strävan, finner jag detta mycket betänkligt. I fall man vidtog åtgärder under urtiman för att höja minimifraktsatsen från 50 till 60 öre, borde det näppeligen giva anledning att nu ytterligare försvåra konsumtionen av kalk.

Jag tror tvärtom, att det varit klokare, om utskottet dels bibehållit samma grunder som tidigare och dels därjämte medgivit, att minimifraktsatsen återgått till 50 öre.

Det var egentligen icke detta jag velat anmärka på, utan jag har velat fästa uppmärksamheten på en ganska märklig sak i detta sammanhang. Det är, att utskottet skriver, att utredning pågår angående regleringen av detta fraktbidrag. Här kommer man alltså och föreslår ändring, medan utredningen pågår. Det torde vara en ganska sällsynt företeelse, att något sådant sker här i riksdagen. Ty varje krav brukar tvärtom slås ihjäl, såvida det är en utredning, som pågår.

Att det är önskvärt att kalk konsumeras i allra största utsträckning har utskottet självt vitsordat. Utskottet har därjämte medgivit, att genom dessa nya bestämmelser komma vissa svårigheter att uppstå, och att det blir gränsfall, som kunna leda till att mindre konsumtion äger rum. Jag tycker, att dessa båda synpunkter stå emot varandra. Önskar man, att det skall vara en kraftig kalkkonsumtion, bör man på alla sätt underlätta en sådan utveckling.

Jordbruksutskottets ordförande säger också, att frågan icke är så aktuell, därför att vad det gäller skulle vara den kalk, som skall köpas under budgetåret 1940/1941. Men det är en ganska ringa tröst, ty jag tror, att behovet av billig kalk och behovet att kunna utpressa från jorden de allra största grödor kommer att vara lika stort nästa år som i år. Jag tror, att det är ytter-

Ang. anslag till fraktlindring för kalk. (Forts.)

ligare ett skäl att vara betänksam, då man går att ändra dessa mycket känsliga grunder.

Den sista synpunkt, som utskottets ordförande anförde, var sparsamhets-synpunkten. Naturligtvis måste den alltid tillmätas en ganska stor hänsyn. Men det belopp det gäller är 25,000 kronor. Visserligen kan, eftersom det är ett förslagsanslag, detta belopp överskridas. Men även om det överskrides, blir ju i alla fall resultatet, att en stor del av de ökade utgifterna återkommer i form av ökade fraktintäkter för järnvägarna. Detta anslag är därför till icke ringa del en bokföringsfråga.

Jag vill härutöver tillägga, att det kan vara mycket tveksamt, hur sparsamheten med statens medel skall bedrivas. Givet är, att man måste tillgripa alla möjligheter att spara. Men man kan tvista i det oändliga, var sparsamheten skall sättas in. Jag tror emellertid, att i all denna tvist kan man komma överens om en sak. Det är, att varje utgift, som är ägnad att öka produktionen, d. v. s. varje utgift, varav man kan vänta en viss avkastning, varje sådan utgift bör man icke spara på. Det är en ekonomisk regel, som jag tror är tilllämplig även i bistra tider.

Här ha vi ett typiskt exempel på detta, att man gör en utgift, som man kan vara tämligen förvissad om att den kommer igen med kapital och ränta. Då är det enligt mitt förmenande en missriktad sparsamhet, om man vidtar åtgärder, som kunna minska konsumtionen av kalk med en enda hektoliter. Man bör tvärtom stimulera till ökad konsumtion och därmed ökat skörderesultat, vilket vi sannerligen komma att vara i mycket stort behov av under detta liksom under kommande år.

Då jag sålunda icke kan finna annat än att motionärernas synpunkter äro mycket starka ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Pettersson i Rosta avgivna reservationen.

Herr Johansson i Björnlunda: Herr talman! Den siste ärade talaren framhöll, att det vore icke vanligt att ändra grunderna, då utredning påginge. Utskottet har icke ändrat Kungl. Maj:ts förslag. Det är icke fråga om ändrade grunder, utan det är Kungl. Maj:ts förslag som vi tillstyrkt. Lantbruksstyrelsen hade föreslagit 377,000 kronor, och det har Kungl. Maj:t avrundat till 375,000 kronor. Motionerna gå ut på att det skulle vara oförändrade grunder. Vi visste icke i utskottet, vad man menade, men vi antogo, att det var de grunder, som gälla från januari månad, att fraktbidrag icke utgår med mindre än att frakten är 60 öre. Nu sade motionären, att det var meningen att hava 50 öre eller den gamla satsen, som gällde 1939. Men vi ha haft en urtima sedan dess, och riksdagen har ändrat beslutet.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område; och
nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till viss lagring av jordbruksprodukter m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21.

Ang. nedbringande av byggnadskostnaderna i fråga om den offentliga byggnadsverksamheten.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående nedbringande av byggnadskostnaderna i fråga om den offentliga byggnadsverksamheten; och anförde därvid:

Herr Pettersson i Dahl: Herr talman! Vi äro ett par stycken här i kammaren, som väckt en motion om en del åtgärder i syfte att nedbringa kostnaderna för det byggnadsbestånd, som bekostas med allmänna medel. Vi ha ansett, att de bestämmelser, som nu gälla, i viss mån kunna anses föråldrade, och att en viss översyn av dessa bestämmelser därför är erforderlig. Det förhåller sig så, att om en bostad skall byggas för en befattningshavare, så skall han enligt gällande bestämmelser ha ett visst bostadsutrymme, vilket beräknas i kvadratmeter eller i kubikmeter. I dessa bestämmelser har man icke räknat med nutida moderniteter, men det är ju uppenbart, att själva byggnadsvolymen i viss mån kan minskas, om vissa moderna anordningar komma till. Detta har också kommit till uttryck i de remissvar, som på grund av denna motion införskaffats.

Jag skall tillåta mig att något beröra de remissvar, som avgivits av de olika myndigheterna, och skall behandla dem i samma ordning, som utskottet har gjort. Jag börjar således med skolöverstyrelsens yttrande. Om jag drar ut själva kontentan av detta yttrande, kan jag inte få någon annan uppfattning än den, att skolöverstyrelsen också för sin del anser att själva byggnadsbeståndet skulle kunna förenklas och förbilligas. Skolöverstyrelsen säger »att den ansäse sig i nu nämnda hänseenden icke kunna nämnvärt sänka sina krav å skolbyggnaders beskaffenhet». Men styrelsen skriver också: »Utpräglad lyx vid uppförandet av skolhus undviks, och i regel anläggas sparsamhetshänsyn redan av nödtvång av den kommun, för vars räkning vederbörande byggnad skall uppföras.» Sedan säger skolöverstyrelsen: »Det vore självfallet, att överstyrelsen under nuvarande tidsförhållanden skall ägna särskild uppmärksamhet åt denna sida av sin granskningsverksamhet.»

Medicinalstyrelsen i sin tur är ändå mera restriktiv och säger, att nu rådande finansiella läge kräver att kostnaderna för byggnadsföretag böra nedsättas.

Genom tidningspressen har också gått ett meddelande om att medicinalstyrelsen yttrat sig över bostadssociala utredningens förslag till byggnadsverksamhet. Jag skall be att få citera något av detta yttrande. I detta säger sig medicinalstyrelsen knappast kunna finna det försvarligt att i nuvarande tider bibehålla sådan lyx som på många håll är rådande, »till exempel kylskåp, emaljerade spisar, infällda strömbrytare och kontakter, marmorbeklädnad för trappor och planer, fönsterbänkar av sten, plattgolv i badrum o. s. v. Allvarliga hygieniska olägenheter kunna uppstå genom bostadsbrist, men icke genom en rimlig sänkning av den mycket höga bostadsstandarden. Föreskrifter böra därför utfärdas att lyxdetaljer skola undvikas, där ej av särskilda skäl deras anordnande kan ske utan fördyring av bygget.» Medicinalrådet Herrlin har i ett särskilt yttrande även pläderat för en sänkning av utrymmesstandarden.

Den saken har också en smula berörts i byggnadsstyrelsens yttrande över motionen. I detta yttrande heter det, att »i skrivelse den 12 mars 1940 har medicinalstyrelsen förklarat sig så snart som möjligt vilja upptaga till granskning de i motionen berörda spörsmålen i den mån de anginge de styrelsen underställda sjukvårdsanstalterna».

Jag fortsätter med de olika remissvaren. Landstingsförbundet har varit ett av de organ, som nästan visat sig mest kallsinnigt. Nämnda förbund anser icke, att det finnes anledning till några åtgärder. Svenska stadsförbundet och

Ang. nedbringande av byggnadskostnaderna i fråga om den offentliga byggnadsverksamheten. (Forts.)

Svenska landskommunernas förbund ha emellertid gått in för en utredning i motionens syfte.

Man tycker att utskottet på grund av dessa yttranden skulle ha kunnat behandla motionen litet välvilligare och i varje fall lika välvilligt som vederbörande utskott i första kammaren. Första kammarens andra tillfälliga utskott har nämligen ansett att »enligt utskottets uppfattning för visso mycket ännu kan göras i sparsamhetsfrämjande syfte inom den offentliga byggnadsverksamheten samt att utskottet förutsätter att alla myndigheter — såväl statliga som kommunala — vilka handha byggnadsärenden, särskilt i medvetenhet om vad tidsläget kräver, skola vinnlägga sig om att i fortsättningen iakttaga all nödig sparsamhet». Andra kammarens tillfälliga utskott nr 2 har en motive-ring, som är något annorlunda. Visserligen säger utskottet, att vad motionärerna framhålla kan vara värt beaktande, men i utskottets utlåtande finnes det en underlig klimax, där man skrivit något, som jag inte kan låta bli att taga avstånd ifrån. Det heter där: »Att taga nu rådande brydsamma förhållanden till anledning att vidtaga mera djupgående inskränkningar, som kunna antagas leda till en mera allmän sänkning av standarden för en längre framtid, finner utskottet ur flera synpunkter mindre lyckligt.» När utskottet anser att en sänkning av standarden skulle vara mindre lycklig, då är det enligt min mening ologiskt av utskottet att säga, att en planering på längre sikt för en mera sparsamt inriktad ekonomi i viss mån skulle vara berättigad. Jag förstår icke utskottets motivering här.

Med hänsyn till de yttranden, som myndigheterna gjort och den omständigheten att utskottet självt funnit att vad i motionen uttalas har ett visst berättigande, borde utskottet ha kunnat gå med på ett skrivelseförslag i motionens syfte. Nu förstår jag mycket väl, herr talman, att det är meningslöst att yrka bifall till motionen, men med hänsyn till de svar, som myndigheterna avgivit, och det uttalande, som utskottet här gjort, hoppas jag att Kungl. Maj:t skall följa denna fråga med uppmärksamhet, så att erforderliga åtgärder vidtagas.

Innan jag slutar mitt anförande vill jag säga, att de påpekanden, som motionärerna gjort, icke rikta sig mot visst byggnadssätt eller mot viss tjänstemannakår. Det är den allmänna byggnadsverksamheten, som — anse vi — kommit att draga litet för stora kostnader. Samma synpunkter kunna med full rätt även anläggas, när det gäller en hel mängd byggnader, som lantmännen ha att göra med.

Herr talman! Jag skall icke framställa något yrkande, men jag hoppas att frågan följes med uppmärksamhet.

Häruti instämde herr *Johansson* i Mysinge.

Herr *Nilsson* i Kristinehamn: Herr talman! Då den ärade motionären icke framställt något yrkande torde jag kunna fatta mig ganska kort. Jag vill endast säga några få ord med anledning av herr *Petterssons* i Dahl anmärkning mot det uttalande, som gjorts i utlåtandet mot en alltför långt gående sänkning av standarden på offentliga byggnader och bostäder.

Detta uttalande avser ju icke att på något sätt förringa vad motionärerna framhållit i sin motion. Vad där har sagts har utskottet tvärtom på allt sätt sökt understödja. När utskottet däremot sagt ifrån, att det kanske vore oklokt att på grund av den tillfälliga kris, vari vi nu befinna oss, gå in för en allmän-nare och mera långt gående sänkning av standarden på vissa anläggningar, har

Ang. nedbringande av byggnadskostnaderna i fråga om den offentliga byggnadsverksamheten. (Forts.)

utskottet närmast tänkt på de speciella byggnader — det framgår ju också av utlåtandet — som tillkommit under senare år, exempelvis vid skollhus, badanläggningar, kliniker o. dyl. Utskottet har icke riktat sig mot en sådan sänkning av standarden, som tar sig uttryck i att man exempelvis tar bort infällda strömbrytare, kakelbeläggningar i badrum o. dyl., som motionären här talat om. Tvärtom, på den punkten är utskottet överens med de ärade motionärerna.

Jag kan vidare icke finna, att första kammarens utlåtande, som ju till sin kläm sammanfaller med andra kammarens kläm, är så mycket mera positivt än föreliggande utlåtande, annat än möjligen så tillvida, att första kammarens utlåtande starkare understryker det som motionärerna velat framhålla. Men även vi understryka dessa saker. Att utskottet icke gått in för ett bifall till motionen, sammanhänger helt och hållet med att flera av de tillfrågade myndigheterna förklarat, att de redan på egen hand äro i full färd med att genomföra lämpliga och möjliga besparingsåtgärder.

Herr Hagberg i Malmö: Herr talman! I likhet med herr Pettersson i Dahl har jag icke kunnat undgå att fästa mig vid den enligt min mening anmärkningsvärda formuleringen av ett visst avsnitt av utskottsutlåtandet, nämligen det avsnitt vari utskottet skriver: »Att taga nu rådande brydsamma förhållanden till anledning att vidtaga mera djupgående inskränkningar, som kunna antagas leda till en mera allmän sänkning av standarden för en längre framtid, finner utskottet ur flera synpunkter mindre lämpligt.» Man kan naturligtvis draga många olika konklusioner av nu rådande brydsamma förhållanden. Om vissa dylika konklusioner kan tvekan och ovisshet råda. Men beträffande en tycker jag, att alla kunna vara ense, nämligen den att dessa brydsamma förhållanden måste giva anledning till en utomordentlig sparsamhet vid det offentliga anläggningsväsendet. Jag trodde icke, att man i andra kammaren överhuvud taget skulle kunna giva uttryck åt en annan uppfattning.

När jag läste detta utlåtande, fick jag det intrycket, att andra kammarens andra tillfälliga utskott på något besynnerlig sätt kommit på sidan om verkligheten. Har utskottet — jag vill icke tro det, men jag frågar — icke någon kännedom om de bestämda anmaningar, som på sista tiden vid skilda tider av finansministern riktats till våra kommuner och andra därmed jämförliga organ att iakttaga all möjlig sparsamhet i dessa ting? Har utskottet icke kännedom om bankofullmäktiges framställning för några dagar sedan? Jag vill också fråga, om man icke har kännedom om de åtgärder, som regeringen på sistone vidtagit. Jag vill erinra om vad som ägde rum i en konselj för någon vecka sedan, då Kungl. Maj:t beslöt en cirkulärskrivelse till skoldistriktet. I detta aktstycke riktar Kungl. Maj:t till distriktet en uppmaning till sparsamhet vid uppförandet av nya byggnader för folkskolorna. Jag vill slutligen fråga, om man verkligen kan underlåta att taga hänsyn till den enligt min mening beaktansvärda promemoria, som 1939 års kommunallänesakkunniga härförleden ingivit till finansministern. I denna tillråda de sakkunniga enhälligt — en av de sakkunniga har för övrigt sin plats i denna kammare — »en nedskärning av den kommunala anläggningsverksamheten och en reduktion av kommunernas upplåning». För att få till stånd dessa i dagens läge ofrånkomliga inskränkningar anse de sakkunniga, »att kommunerna i cirkulärskrivelse från Kungl. Maj:t böra uppmanas att på nytt pröva alla beslutade företag, oavsett om lånetillstånd givits eller ej. Beträffande redan påbörjade företag böra kommunerna överväga», heter det vidare i framställningen, »huruvida arbetet kan avbrytas eller bedrivas i långsammare takt». Det är

Ang. nedbringande av byggnadskostnaderna i fråga om den offentliga byggnadsverksamheten. (Forts.)

en helt annan inställning till dessa spörsmål, än den som utskottet enligt min mening givit uttryck åt.

Nu skulle jag helst ha sett, att det framförts yrkande om bifall till motionen, men då motionären icke gjort det, skall jag icke heller göra det. Jag skulle också kunna föranledas att avstå därifrån, bland annat därför, att jag är alldeles övertygad om att de överordnade myndigheterna i dag ha en så restriktiv inställning till dessa problem, att de göra allt vad på dem ankommer för att få en annan ordning till stånd, att de med andra ord i praktiken ha en helt annan syn på dessa spörsmål än den, som andra kammarens andra tillfälliga utskott givit uttryck åt i denna, tycker jag, rätt olyckliga formulering, som jag här gjort till föremål för några kommentarer.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Lindén: Herr talman! Blott några ord med anledning av herr Hagbergs anförande. Jag är rädd för att hans uppläggning av detta problem kunde ge andra kammaren en annan tolkning därav än som uppenbarligen återfinnes i utskottets utlåtande. Man bör först och främst ha klart för sig, att här diskuteras två saker. Den ena gäller vad motionärerna väl närmast syfta till, nämligen — såvitt jag tolkat motionen rätt — att gå till storms mot vissa, låt mig kalla dem, lyxbetonade överdrifter när det gäller byggnadsverksamheten. Den andra är att i dagens situation göra de besparingar, som det överhuvud taget är möjligt att göra.

När det gäller den första frågan, de lyxbetonade överdrifterna, har utskottet sagt att »bostadsutrymmen för viss annan sjukhuspersonal, exempelvis underläkare, torde enligt utskottets mening snarare vara i behov av utvidgning och förbättring än motsatsen». Man har således på den punkten inte velat, såvitt jag nu tolkar utlåtandet rätt, utan vidare godtaga att det som regel sker överdrifter när det gäller byggnadsverksamheten, utrustningen av bostäder, offentliga lokaler o. s. v. Och man kan väl inte rimligen, herr talman, ge sig till att lagstifta mot de mer eller mindre otrevliga undantag, som härvidlag kunna förefinnas.

I vad det gäller den andra punkten, besparingarna, hyser väl ändå utskottet den meningen, att man inte skall knappa in på kostnaderna så att man därigenom försämrar standarden för en längre tid framöver. Kan man göra besparingar just nu, bör man nog gå den väg, som t. ex. kommunallänasakkunniga varit inne på, att icke försämma standarden, utan i stället för tillfället sluta upp med att bygga, skjuta fram byggnadsverksamheten till en tid, då vi på nytt ha råd att fortsätta den verksamhet, vi hittills under lyckligare omständigheter kunnat bedriva. Man måste ovillkorligen göra denna skillnad mellan de lyxbetonade överdrifterna, som man naturligtvis utan vidare kan avstå ifrån, och den byggnadsverksamhet som måste anstå, om den överhuvud taget kan uppskjutas, för att vi inte nu skola behöva gå in för en sämre standard för framtiden.

Då jag förutsätter att detta kan vara utskottets mening ber jag, herr talman, att klart få ansluta mig till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Kristinehamn: Herr talman! Jag är i sak förekommen av herr Lindén men vill bara ytterligare tillägga, att man kan väl inte gärna jämföra ett byggnadsföretag med vilken annan angelägenhet som helst, beträffande vilken sparsamhet kan tillämpas. Ett byggnadsföretag planeras ju för en livslängd av låt oss säga 100 år. Här skulle vi alltså, emedan vi tillfälligtvis befinna oss i en mycket svår kris, vidtaga besparingsåtgärder, vilka, därest de

Ang. nedbringande av byggnadskostnaderna i fråga om den offentliga byggnadsverksamheten. (Forts.)

inte vidtagas med allt det omdöme som utskottet här vill plädera för, för ett helt sekel framåt skapade förhållanden, som skulle medföra nackdelar i olika avseenden. Det är detta vi velat få fram genom att säga, att man på denna punkt bör vara alldeles särskilt försiktig, och denna sida av saken anser jag inte bör blandas ihop med sådana sparsamhetsåtgärder, som omedelbart kunna företagas utan att det i alltför hög grad medför skada i framtiden.

När herr Hagberg i Malmö uppställer detta långa frågeformulär till besvarande — har utskottet förbisett det och har utskottet förbisett det? — vill jag säga, att det är just vad utskottet icke gjort, och det torde även framgå av utlåtandet, att så icke är fallet. Det är nämligen just på grund av dessa av herr Hagberg åsyftade åtgärder, som under hand redan vidtagits av Kungl. Maj:t och andra myndigheter, bl. a. skolöverstyrelsen, som utskottet anser, att det torde vara överflödigt att skriva till Kungl. Maj:t i denna affär.

Herr Pettersson i Dahl: Herr talman! När herr Lindén berörde vad utskottet skrivit om att man för viss sjukhuspersonal i stället för att sänka bostadsstandarden snarare behöfve höja den, gäller ju denna utskottets uppfattning underläkarnas bostäder. Men därvid är det fråga om en helt annan sak, om familjebostäder. Underläkarnas bostäder äro nämligen avsedda för ungdomar, men då en stor del av dessa befattningshavare ha bildat familj, kan det vara berättigat att dessa finge bostäder som de kunde ha sin familj i. Detta är emellertid en helt annan sak och ligger vid sidan av det problem vi här diskutera.

Utskottets ordförande sade att utskottet skrivit som det gjort för att poängtera, att man inte skulle sänka bostadsstandarden alltför mycket. Nu tror jag inte alls att vare sig ordföranden eller utskottet överhuvud taget behöver befara att bostadsstandarden blir sänkt. Med den tendens som nu är rådande och den uppfattning man har om förmånliga bostäder är säkerligen inte någon sådan risk för handen. Då herr Nilsson i Kristinehamn talar om en livslängd på 100 år för en bostad vill jag påpeka, att en bostad, som kostar litet mindre, kan hålla precis lika länge som den, vilken kostar 10,000-tals kronor mer.

Om man haft litet med dessa saker att göra i samband med exempelvis landstingets angelägenheter eller andra, blir man fullkomligt häpen, då man ibland får höra, vartill kostnaderna kunna uppgå för bostäder åt vissa befattningshavare. Jag hörde nyligen av en ledamot av denna kammare, att ett vägdistrikt byggt en bostad till en vägmästare på fem rum och kök, vilken kostade 35,000 kronor. Herrarna få medge att sådana saker nästan höra till det orimliga. Kunde vi få ned dylika kostnader en smula tror jag det vore fullt berättigat. Någonstans måste vi börja, om vi inte skola nödgas avbryta byggnadsverksamheten helt och hållet.

Herr Nilsson i Kristinehamn, som för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Jag förstår inte varför herr Pettersson i Dahl envisas med att tala om bostadsstandard allena. Detta utlåtande handlar om den offentliga byggnadsverksamheten — alltså inte bara om bostäder. Det handlar om skolor, sjukhus etc. Om det bara vore fråga om överläkarbostäder och vad allt det nu kan vara, skulle jag mycket väl förstå att man kanske inte skadar framtiden så mycket genom att sänka standarden. Men det rör framför allt dessa stora offentliga byggnadsföretag, exempelvis på sjukhusväsendets område, där följderna bli helt annorlunda. Hur många lasarett ha inte fått byggas om därför att de på sin tid togos till alltför små eller för att man i olika avseenden förbisett viktiga omständigheter som borde ha beaktats?

Ang. nedbringande av byggnadskostnaderna i fråga om den offentliga byggnadsverksamheten. (Forts.)

Vad det gäller vägmästarbostället, som kostade 35,000 kronor, vill jag bara säga, att det är ju vägdistriktet på vederbörande plats som är så generöst och beslutar om en sådan bostad. Inte kunna statsmakterna rå för att ett vägdistrikt är så generöst i sin bostadsanskaffning.

Herr **Pettersson** i Dahl, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Jag talar om bostadsstandard därför att utskottet understrukit bostadsstandarden i fråga om sjukhuspersonal, vilket även särskilt framhållits i debatten av herr Lindén.

Angående bostäder till vissa befattningshavare är det nog riktigt, att man t. ex. i en vägkassa kan ha möjlighet att själv avgöra saken, men det skulle ju heller inte skada om statsmakterna gjorde ett allmänt uttalande i frågan till vederbörande institution.

Vidare yttrade:

Herr **Fast**: Herr talman! Med anledning av att man här i debatten blandat in kommunallänesakkunnigas till finansministern ingivna promemoria vill jag för klarhetens skull framhålla, att vad däri avsetts gäller inte bara frågan om ett uppskov med utförandet av arbeten, utan också att härvidlag skulle verkställas en omprövning, i vad mån man verkligen kan nedskära kostnaderna. Jag har den bestämda uppfattningen, att detta också i viss utsträckning låter sig göra utan att man i nämnvärd grad försämrar standarden, i varje fall icke på sådant sätt att byggnaderna icke skola kunna fylla det ändamål de avsetts att tjäna.

När jag till detta lagt att jag anser att utskottets utlåtande kunde i väsentliga delar varit klarare än det nu är, vill jag å andra sidan påpeka, att här rör man sig mera med en fråga om uppfostran än om lagstiftning. Jag tror inte att man kommer till rätta med detta problem genom vare sig utredningar eller speciella förordningar. Jag vill vidare passa på att säga, att i den mån man skall uppföra här avsedda byggnader för lånemedel, sker numera inom finansdepartementet en så närgången granskning även med hänsyn till byggnadens utförande och innehåll, att jag inte tror att mycket mera härvidlag kan åtgöras. Om jag dessutom också meddelar, att man såväl från medicinalstyrelsen som från byggnadsstyrelsen gått in för en prövning ur andra synpunkter än tidigare, nämligen i fråga om exempelvis ändamålsenlighet — och numera tror jag även att man från byggnadsstyrelsens sida prövar, om kostnaderna äro rimliga i förhållande till dagens läge — kan man knappast komma så värst mycket längre. Och då spelar det inte så stor roll, om utskottets utlåtande på en eller annan punkt kan ha en formulering som är mindre tilltalande.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Efter herr Fasts klarläggande anförande är det ur min synpunkt inte mycket mer att säga. Han har framhållit det väsentliga i spörsmålet och jag kan för min del understryka hans uttalanden.

Till utskottets ärade talesman skulle jag dock vilja säga ett par ord. Jag tror att vi, vare sig vi vilja det eller ej, måste göra klart för oss, att standarden i den offentliga anläggningsverksamheten här i landet i fortsättningen icke kan upprätthållas. Det är naturligtvis ganska tragiskt, att man skall behöva göra ett dylikt konstaterande, men jag tror att saken dock ligger till på det sättet. Vi ha under många år med fog, ty vi ha haft råd till det, verkligen i fråga om offentligt byggande gjort saker och ting både solitt, praktiskt och ändamålsenligt. Inte utan stolthet ha vi för gästande främlingar kunnat visa exempelvis

Ang. nedbringande av byggnadskostnaderna i fråga om den offentliga byggnadsverksamheten. (Forts.)

våra skolbyggnader, som på det hela taget äro utan motsvarighet i Europa. Vi ha en standard på våra sjukhus — jag har själv i någon liten mån intresserat mig för saken — som sannolikt också är tämligen utan motsvarighet. Det har naturligtvis varit nationellt mycket tilltalande att kunna visa på allt detta. Det har kunnat ske under de goda åren, nu få vi inte göra så mera, förrän — som utskottets ordförande tycks mena — de dåliga tiderna gått förbi, då kan man ta fatt på de gamla linjerna igen.

Jag tror inte det. Ty de ekonomiska bekymmer vi ha över oss och de bördor dagens läge lägger på oss göra, att det nog kommer att ta många decennier framåt i tiden, innan skulderna blivit avbetalade och det blir något så när drägliga ekonomiska förhållanden igen. Och under denna mycket långa tid framöver kan det inte hjälpas, att den offentliga anläggningsverksamheten måste vidkännas en mycket avsevärd nedskärning.

Herr Råstock: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att säga att vi få inte i detta fall göra oss skyldiga till något, som eljest ofta händer här i landet: man låter pendeln slå över från det ena till det andra hållet. När man sedan åtskilliga år riktigt tävlat om att få alla möjliga finesser på byggnaderna, så skall man nu helt plötsligt finna att pendeln slår över åt andra sidan.

Jag vill bara rekommendera ett lagom, som inte inkräktar på gedigenheten. Men vi måste tänka på att, som utskottets ordförande sade, det är fråga om byggnader, som skola hålla och fylla sitt ändamål på ett praktiskt sätt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om ändring av 55 § civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m.;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Göteborg—Borås med flera järnvägar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Falkenbergs järnväg,

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Kalmar—Berga, Östra Smålands och Mönsterås järnvägar;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införlivande med statens järnvägar av de till de statliga järnvägsbolagen hörande järnvägarna samt Skåne—Smålands järnväg; och

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om meddelande av förordnande att lantarbetstidslagen den 15 juni 1939 (nr 255) icke skall äga tillämpning;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 och 29 §§ lagen den 11 september 1936 (nr 506) om förenings- och förhandlingsrätt; och

nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 23.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 219, i anledning av väckt motion om vikariatsersättning till pensionerade före detta folk- och småskollärare;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för luftfartsfonden m. m.; och

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens arbetsmarknadskommission m. m.

§ 24.

Justerades protokollsutdrag.

§ 25.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Närlinge</i>	under	6 dagar	fr. o. m. den	6 maj,
› <i>Holm</i>	›	6	›	› 6
› <i>Onsjö</i>	›	6	›	› 6
› <i>Senander</i>	›	3	›	› 5
› andre vice talmannen <i>Österström</i>	›	3	›	› 5
› <i>Lundstedt</i>	›	2	›	› 6
› <i>Lundstedt</i>	›	6	›	› 9
› <i>Herou</i>	›	12	›	› 8
› <i>Jonsson</i> i Eskilstuna	›	3	›	› 5
› förste vice talmannen <i>Magnusson</i>	›	2	›	› 5
› <i>Gezelius</i>	›	2	›	› 5

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.40 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 7 maj.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidna april.

§ 2.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 234, angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande vissa markfrågor i Stockholm m. m.;

nr 235, med förslag till lag om tillägg till 3 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443);

nr 236, angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.; och

nr 237, angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre be-
medlade, barnrika familjer m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 230, angående anslag till vissa extra undervisningskurser för medicine studerande m. m.;

nr 231, angående rätt för vissa militära beställningshavare att tillgodoräkna sig tid för anställning i finsk tjänst för placering i löneklass m. m.; och

nr 232, angående ytterligare anslag till anläggningar för oljelagring; samt till bankoutskottet propositionen, nr 233, angående ersättning för skada till följd av olycksfall, som drabbat elev vid veterinärhögskolan.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 134 och 137—141 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 23—25.

§ 5.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från första lagutskottet:

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § lagen den 26 april 1940 med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fraktlindring för kalk;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område; och

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till viss lagring av jordbruksprodukter m. m.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Hedlund* i Östersund, nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 219, angående omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m.;

herr *Andersson* i Lindome *m. fl.*, nr 263, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 219; och

herr *Johansson* i Öckerö *m. fl.*, nr 264, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 222, angående anslag å tilläggsstat II till understöd åt fiskare.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lindskog</i>	under	2 dagar	fr. o. m.	den	13 maj,	
» <i>Tengström</i>	»	5	»	»	14	»
» <i>Olsson</i> i Rödningberg	»	5	»	»	9	»
» <i>Björklund</i>	»	3	»	»	9	»
» <i>Olofsson</i> i Höganäs	»	4	»	»	9	»
» <i>Johansson</i> i Öckerö	»	4	»	»	9	»
» <i>Isacsson</i>	»	4	»	»	10	»
» <i>Ericsson</i> i Kinna	»	4	»	»	10	»
» <i>Lövgren</i>	»	5	»	»	9	»
» <i>Falk</i>	»	9	»	»	10	»
» <i>Andersson</i> i Backa	»	5	»	»	10	»
» <i>Johansson</i> i Norrfors	»	6	»	»	10	» och
» <i>Andersson</i> i Malmö	»	6	»	»	9	»

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.8 e. m.

In fidem
Sune Norrman.